YIL 8 MAYIS 1972 SAYI 92

YENİ DERGİ

AYLIK SANAT DERGİSİ

İLHAN BERK
HALİKARNASSOS

ECE AYHAN
ŞİİRLER

İZZET YASAR
AŞK ŞİİRLERİ

FÜRUZAN
BENİM SİNEMALARIM

MEHMET DOĞAN
FÜRUZAN OLAYI

CHRISTOPHER CAUDWELL
BEN VE DÜNYA

GÜRKAL AYLAN
ZEMBEREK

MEHMET SEYDA
TUTUNAMAYANLAR

YENİ ÇIKAN KİTAPLAR
AYIN SEÇMELERİ

MEHMET DOĞAN'IN BİR İNCELEMESİ

FÜRUZAN OLAYI

DE YAYINEVİ

BEŞ LİRA

YENİ DERGİ

*Yöneten : **Memet Fuat***

*Aylık sanat dergisi. Sahibi : **Metin Yasavul**. Yazı işleri sorumlusu : **Fuat Bengü**. Yönetim yeri : De Yayınevi, Ankara Caddesi, Vilâyet Han, Kat 2, Nr. 14, Cağaloğlu. Telefon : 26 20 93. Abonesi : Bir yıllık 50 lira, iki yıllık 100 lira. Dış ülkelere bir yıllık 75 lira, Amerika'ya bir yıllık 100 lira. **Basıldığı yer : Eko Basımevi.***

ŞİİR

HALİKARNASSOS 194 İlhan Berk

ŞİİRLER 201 Ece Ayhan

AŞK ŞİİRLERİ 203 İzzet Yasar

HİKÂYE

BENİM SİNEMALARIM 205 Füruzan

İNCELEME

FÜRUZAN OLAYI 233 Mehmet Doğan

DÜNYA VE BEN 240 Christopher Caudwell

TİYATRO

ZEMBEREK 245 Gürkal Aylan

KİTAPLAR

TUTUNAMAYANLAR 248 Mehmet Seyda

İLHAN BERK

HALİKARNASSOS

I. Kale

Hava patladı. Demek gök boşandı Kaplankaya'da. Ve bir kolu
Koyun. Boşanmış göğü kaldırıyorum tutup iki ucundan.

Beyaz her şey. Beyaz beyaz beyaz. Beyaz olan
Şeye çıkıyor yüzüm. Ve sessizce dolaşıyorum bir kaleyi

Burçları, mazgalları, kuleleri : Suyun
Ellenip ayaklandığı ve bir çocuk kılığında dolaştığı

Ve girip çıktığı sokaklara — ki biraz kireç, biraz
Tuzdur ve devrilmiş bir süt şişesi hüznüyle durur —

Oylukdağı'na çeviriyorum sonra gözlerimi
Yenileyip duran kendini ve değişen

Değişmekmiş gibi ölümün uzun uzun yazılan adı
Bir dağın hayatında, bir dağın durgun sıkılgan.

Uzayıp gidiyor bir yol bir çarşı ve çıkmıyor
Bir evin imbata açılan penceresi. Bir balkon.

"Kasımdayız ve birden soğudu havalar," diyor bir adam
Ve avcuna dolduruyor havayı ve bırakmıyor

Kaşlarını düşüre düşüre çıkıyor sonra dalgakıranı
Ve tükürüyor durmadan ve duvar gibi yüzü. Duvar

Gibi bir papalık arması önünde duruyor gözleri
Bir papalık arması, yılanlı kuleli, uzun, haçlı

Ve ölüm yalnızlığını bırakmış sade ve çekip gitmiş
Yani yazmamış adını ve rengini. Beyaz öyle.

Bakıyoruz birlikte çekip giden ölüme. Ve kentlerden konuşuyoruz
İçini otlar bürümüş kentlerden ve kuşlardan.

Hiç yeri yokken sen giriyorsun sonra hiç yeri
Yokken ellerini tutuyorum ya da bir su arkını

Ve nedense bir Moğol'un yüzünü ansıtıyor bana yüzün
Durup dururken. Ve çıkıyor ellerime.

"Girit'de sabah erken olur," diyor. Doğduğu
Girit'de. Ve Girit'deymiş gibi buruyor bıyıklarını.

Sevdiği kadınları anlatır gibi anlatıyor sonra
Gördüğü kentleri. Ve hiç ayırmıyor denizden gözlerini

Ve ellerini. Bir sokağa çeviriyoruz sonra yüzümüzü
Bir eve belki. Uzun karısının ellerini uzun uzun

Yıkadığı
Ve ihtiyarlığını şöyle ucundan tuttuğu.

Sonra bir alana çıkıyoruz ve galiba hiç konuşmuyoruz
Bir alana gidip duran ve taşlık. Taşlık bir yolda

Bakıp kalıyorum ardından nedense işte
Sonra yeniden kente çeviriyorum gözlerimi.

II. Yıkı

Bir ağzın içi gibi kent. Ve sarı tütünden elleri
Ve dişleri. Bir yol uzun uzun dönüyor uzakta. Dönüp
Mindos kapılarına çıkıyor, eski Halikarnassos'a. Eski Halikarnassos'u
Dolaşıyoruz seninle. Lelegleri ve İskender'i. Çok güzel olan ve çok

Şarap içmeyen İskender'i — ki çok yıkanır çok dinlenir
Diye geçer kıral günlüklerinde — Ve yüzü Fırat'ın rengini alan
Ölümünde. —
Lelegleri ve İskender'i işte. Benim esmer diye düşündüğüm
Lelegleri ve bir yıkıntıyı. Şimdi
Bir ölümün taş ve kemik kılığına girdiği ve dolaştığı bizimle
Bizim bir düzlük diye bildiğimiz ölümü
Ve yürüdüğümüz.

İşte uzun boylu uzun bıyıklı Karya Satrapı. Ve taştan
Taştan bir yalnızlıkla geriye taramış saçlarını
Ve halkını. Artık uzun olan halkını
Ve şimdi yavaş yavaş çıkan bizimle bir dağın böğürlerini
Yazıcı dükkânlarını, surlarını
Bir köpek ve bir kadın iskeletini
Ve bir yağ kandilini kendi hayatını kendinin yavaş yavaş işlediği
Ve durduğu.

Geçiyoruz işte yeniden bulur kurar gibi bir kenti
Lav altında ve soğuk.
Senin bir ağacın büyümesini seyreder gibi baktığın ölüm
İlk Akdeniz halkı gibi kısa boylu burda.
Ve ölü düşüyor kuşlara ve bir papirüs tomarı
Bir Sakız destisi sonra korkunç uzun boynu.

Böyle bulduk yere batmış kenti
Ve bir Bizans maltızını
Ellerine çıkan
ve kalan.

III. Ayazma

İndim sonra denize okşadım durdum derisini suyun
Okudum suyu susan suyu.
Biliyorum çok uzak değil doğduğum kent denize
Ama hep bir kara adamı gibi düşündüm kendimi

Onun için uzatmadım saçlarımı ve bıyıklarımı
Belki fakir büyüdüğümdendir belki özlediğimden denizi
Ama bilirim karayı ve suyu. Büyük karayı
Ve suyu. Ben ki
Aynı aşkla bakmışımdır bir porsukla
Bir fokun gözlerine
(onun için mi acaba esmerim ve uzun boyum)
Gördüm otları hayvanları gördüm de yüzümü tuttum
Gördüm ormanları ve cebimde gibi dolaştım gökle
Sordum sonra sordum durdum doğayı kendi kendime
Sordum da öğrendim kendimi
Büyüyüşünü bir yaprağın
Düşen suyu.
İnceledim tepeden tırnağa otu
Diri kökü. Çalıştım karanlık dokusuna
Döl yolunu buldum. Gittim geldim toprakta
Diri. Kokuları saptadım. Geçtim ağaçlara
Yeni ağaçlara. Yeni otlara. Azgın
Sularını akıttım. Sevincini
Gördüm birbirine girmiş iki dalın.
Geçtim sonra ölü bir köke
Geçer gibi bir ölüme.
Sevdim usumu
Anlayacağınız çıkanla çıktım düşenle düştüm
Böyle yavaş yavaş büyüttü işte kara beni.
Böyle dedim yıkık bir ayazmanın duvarına dayayıp sırtımı
Ama güldü durdu deniz.

IV. Göktepe

Göktepe'den bakıyorum Halikarnassos'a. Ağmış
Rüzgârlar, demirler, yelkenler ve hurda bir tekne.

Deniz görmeyen bir evde
Uzun uzun camları siliyor bir kadın

Siler gibi kendini (ki eski diller eğirir
Ve sayılarla yaşar gidip geldiği evleri).

Eski balıkçılar eski sular kokuyor mendirek
Eski haritalar, yağ ve kırık bir çıpa ve.

Çekilmiş deniz. Çekilmiş denizi dinliyorum
Ve ölü sirenleri biraz da. Ki

Küldür cesetleri dağılan ve kalan evlerde
Gecikmiş bir öğle sonu biraz da.

Bağırıyor bir tereci terelerini ve yüzünü
Sülüklerini bir sülükçü ve şişelerini.

Ve tuz, yabanínciri kokuyor sokaklar
Ve bir uzak yol kaptanı akan gözü

(şimdi yalnız geceleri çıkan
ve ayaklarıyla gören işini).

Ve rotasını iskeleye değiştiriyor bir ses
Ve çocuklar çocuklar çocuklar çocuklar.

Göktepe'den bakıyorum Halikarnassos'a
Çekilen denizde çocukların gözleri.

V. Kıyı

Böylece vardık varacağımız yere ensende toplayıp saçlarını
Ve topuzunu.

Güneşle başladı gün bir gözü ikiye böler gibi bir usturayla
Kendi halinde bir gözü
Ne bakan ne bakmayan.
Ve avlusunu yıkadı durdu bir kadın

Balıklarını temizledi oturdu sonra denize karşı
Başında tokalar ve yığınla firkete
Ve korkunç harnup kokusuna bıraktı kendini.
Vurgun yemiş gibi döndü neden sonra yeniden önündeki denize
Çözüp saçlarını ve ağzını. Büyük ağzını.
Dikip kıyıda ağ yamayan bir balıkçıya gözlerini
Girit'den getirdiği uzun kuru elleriyle
Saran kendi kıydığı tütünüyle cıgarasını

Ve kendini.

O zaman gidip oturdum ben de aralarına
Konuştuk denizi.

Ve uzun uzun sustuk sonra üçümüz de
Yakındık ne de olsa üçümüz de ölüme

Onlar için bir yer değiştirmekti ölüm
İki heceli bir sözcük benim için.

(oturup yazdım ölümün gözlerini
kımıltısız ve durağan)

Sonra çıktık gittik. Eskidik.

Sonra gelip düştü güneş.

VI. Yarımada

Ağacı çöpü otuyla uyandı yarımada. İndi kalktı.
Çizdi durdu kendini
Baktım Değirmenburnu yalçın ve dağlıktı
Belli daha şişman daha kemikliydi eski coğrafyada. Ve sevendi otlarını balıklarını daha.
Ovaya batmıştı İnceburun
Kırılmıştı Gökova.

Gittim geldim usumda suyla
Hayıtla.
Hanlarda yıkadı yüzünü çocuklar baktım.
Gök buruştu durdu.
Bir tirandil kendini çekti kalafata
(Asık suratı buruş buruş yüzü)
Açıldı sonra baktım.
Uzun uzun yazdı adını Pazardağı ve Kızılburun
Döndü yerine.
Nane kekik koktu dağ.
Bir su üstü karagözü kayboldu Bozburun'da. Çataladalarına çıktı
Dinledi geçtiği yeri.
Denizin yüzü karıştı
Kapadı büklerini
Rüzgârını bıraktı
Denetledi sonra yavaş yavaş kendini
Toplandı.
Yürüdü kara. Kapı önlerinde oturan kadınların yanına gelip durdu.
Hışımla geçti bir kırlangıç, küçüldü durdu uzakta
Ağını attı bir adam baktım
Çekti iple sonra ihtiyarlığını.
Güneşe serdi süngülerini hızlı hızlı bir süngerci
Ve bağırdı hafif kalkık bıyıklarını.
Baktım köylerini uyandırdı yarımada
Teknelerini indirdi
Düzdü ırıplarını, gırgırını
Balığa çıktı baktım.

ECE AYHAN

USTA İŞİ

1. Fakir kuş hiç unutmaz, kitapların yakıldığı yıldı

   Kırk kapıdan birden devletle girdiğini gördük
   Başsız bir at ve içindeki solgun süslü binicisinin

   Dervişlere göre parçalanmış ölüm doğudan dönüyordur

   Onun için ki acı bir suyla üçe bölünmüştür bir kent

2. Fakir kuş hiç unutmaz, ustaları ölmüş oğlan çocukları
   Denizden çıkınca birbirlerinin saçlarını tararlardı

   Ah karpuzun içindeki kesmece delikanlım İstanbul
   Yüreğini utanarak saklıyor ve çürümüş çiçek kokuyorsun

   Okuma parçası bir kentin üstünde kara güvercinler uçuşuyor

3. Fakir kuş hiç unutmaz şu altın eytişimsel yasayı da
   Tarihte nice ve nite şehzade bilmeden atını taşımıştır

   İşte onların sandukalarında usta işi gazeller oyuludur.

ÖLÜM!-ÖLÜM! TRAMVAYLARI

1. kapkaragümrüklü ölçüsüz ayaksız ali çocuklar
asılmak bilirsiniz kesin tehlikeli ve yasaktır
edirnekapı-bahçekapı sarı kamu tramvaylarına

haramiler durağından beyoğlanlıları öne alır
ve delip geçer yedi kenti saatlerin en köründe
halk kipiyle voyvooo! ölüm!-ölüm! tramvayları
ardınca siz vişneçürüğü şiirlerimi bırakmıştır

2. duyduk duymadık demeyin ha altıparmak çocuklar
tam da kalfalığa giderken lekelenir çıraklar
uyurlarken dahi o parmaklarındadır yüksükleri
parça başı dikişler çıkabilir diye düşlerde

kimbilir kaç şiirdir kamburu göğsünde bir çocuk
bir silkinecek ve bütün askerî okullara girecek
karartma benizli bir roman çocuğu arkadaşı da
demirkapı dolaylarında asker-sivil terzisi olur

3. ali korna kağıdına basılmış parlak çocuklar ise
istanbul padişahlarına çıkartılırlar beş numara
— iyi mi?

İZZET YASAR

AŞK ŞİİRLERİ

1.

ellerini uzatabilecek misin

gökyüzü bile durdu
dondu kaldı bulutlar

ıssız göl diplerinde aşkımız

gözlerimiz zincire vurulmuş
kurşuna dizmişler sesimizi

görüyorum hâlâ
ince ince kanıyor ellerin

ellerini uzatabilecek misin

2.

duruyor
sızısı yüzümde
pıhtılaşmıyor
dağ yollarında
ıslak
merdiven altlarında
yaşıyor kan
ağzın gül kokulu ağzın
ölümler anlatıyor
durgun sularda
kıpırdayan

3.

birden rakıya su karışır gibi
gülüşün ağaçlıklarda

4.

kızarıyor
kalemimin ucu
ıssız göl diplerinde aşkımız
kızarıyor duyuyorum
bak
omuzunda çapraz ninniler
yeni doğmuş bir mezarlık ayağa kalkıyor
şehrin yağmalanmış meydanlarında
bırak ellerimde atsın
esmer yiğit yüreğin
artık içtiğimiz rakı
yediğimiz kurşun ayrı gitmesin

BENİM SİNEMALARIM

Alçak, tekdüze sıralanmış eski evlerin üstünde güneş yükseliyordu. Aralıklarda iri taşlarla süren yokuşların iç içeliği hâlâ puslu, ışıksızdı. Yağmur oluklarının çatı uçlarındaki dönemeçlerine toplanan kuşların gün aydınlandıkça ötüşleri çoğalıyor, sivri, kesintisiz yayılıyordu mahalleye.

Evlerden çıkanlar, çevrelerine bakmadan eğik yürüyüp çeşitli yönlere açılan dar sokaklarda kayboluyorlardı.

Omuzlarına gevşek örgülü, yıpranmış bir yün hırka almış yaşlı kadın önce soluklandı, sonra oda kapısını, çekingen, vurdu. Bekledi.

İkinci katın merdivenlerinden inen kara çarşaflı bir kadınla yanındaki kasketli erkek dönüp ona baktılar. Yabancı bakışlarla bir an çevrik kaldı yüzleri birbirlerine. Üst odanın kiracıları, sabah ilk işe gidenlerin açık bıraktığı sokak kapısının aydınlığına varıncaya kadar durdu kadın, sonra daha hızlı vurmaya başladı. Malta taşlarının yıllarca basılmaktan gelen çöküklüğüne bakarken, oda kapısı birden açıldı. Kadın ürktü, boynuna doğru çekti hırkasını.

— Bir haber var mı, diye soracaktım, dedi. Daha uyanmadığını bilemedim de... Sonra uğrarım... Yat, yat hadi allasen...

— Yok, dedi kapıyı açan kadın. Benimki uyku değil artık. Ne yana başımı koysam içim geçiveriyor. Üçüncü gün oldu bugün, hiçbir haber yok. Geceleri adam gelmiyor mu, sabahı sabah ediyorum. Kızın kaybolduğunu filân unutup onun yılgınlığını, öfkesini önlemeye çalışıyorum. Daraldık, ama adamakıllı daraldık bu işte. Bu iş iyice bükecek belimizi anlaşılan. Namus derdi bir derde benzemiyor.

İkisi de durdular öylece. Oda kapısını açan kadın rengi atmış pazen giyiminin içinde, kıpırtısız bakıyordu. Açık ela gözleri taşlığın yarı aydınlık boşluğuna dönüktü. Üst kattaki kiracıların her sabah yinelenen tanıdık sesleri duyuluyordu. Süpürgelerin örtüsüz tahtalarda çıkardığı ince sürtünmeyi, su dolu kovalarda tahtabezlerinin hışırdayan sıkılışını, üçüncü katın iki odasını birden tutanların gelininin başladığı şarkıyı dinlediler bir süre.

— Girsene. Kusuruma bakma, ne yaptığımı bilmiyorum. Allah seni inandırsın. Sözümün sonunu unutuyorum konuşurken.

— Kolay değil elbet... Yok, yok, girmeyeyim. Ateşte yemek bıraktım. Eeee, böyle durmaylan olmaz. Ne yapmayı düşünüyorsunuz? Polise filân haber vermeli ki bulsunlar kızı. Böyle durmaylan olmaz. Tam da biraz rahata çıkıyordunuz, Nesibe Beyoğlu'nda iş bulduğundan beri.

Yaşlı kadının sesi incelmiş, alçalmıştı son sözleri söylerken. Kuşkuyla çevresine bakındı. Biter gibi olan konuşmasını yeniden bağladı.

— Ya... tam da... değil mi? Bayağı üstübaşı düzelmişti yavrucağın. İyi para almaya başlamıştı. İlkbahar başı palto bile dikindiydi. Dikiş makinesi bile aldınız geçenlerde... taksitle maksitle...

O konuşmasını sürdürdükçe, kapının ardındaki pazen giyimli, orta yaşlı kadın bakışlarını komşusundan ötelere kaçırıyordu. Sokak kapısının eşiğinde güneşlenen sarı kediyi görünce gözleri doluverdi, elinin tersiyle yaşların taşmasını önledi.

— Yok canım, o kadar da çok kazanmıyordu... Bizim adam da son günlerde gündeliğine zam istemişti çalıştığı yerden.

— A, öyle mi? Oysa mahalleli, "Recep Efendi gene hammallar kahvesinde oturup duruyor, işsiz mi yoksa!" diyorlardı. Yanılmışız desene.

Sustu. Gereksiz yere hırkasını çekeledi gene. Kedi eşikten içeri, sesleri tartarak girdi, eski evin üç katını dolduran kiracıların büyük çamaşır günleri birlikte kullandıkları mutfağa doğru ilerledi. Dışardan makara, basma satan adamın çıngırağı duyuluyordu. Kadınlar birbirlerine bakmıyordu hiç. Kapının ardındaki kadının az önce engellediği gözyaşları iri iri tomurlaşarak yüzünden inmeye başladı. Sağ elini boynundan indirip göğsüne koydu. Kumaş basıldı, derisi yıpranmış, tırnak uçları yenmiş elin altında göğsünün düzlüğü belirdi. Taşlığın kuytusundan gözlerini isteksizce komşusuna çevirdi. Utanç dolu, hüzünlü bir gülümseme, ağlama öncesinin kalakaldığı yüzün anlamına eklendi.

— Evet, işsizdi Recep Efendi bir zamandır ama... Daha önceden biriktirdiğimiz birkaç kuruşun rahatıydı mahallelinin farkettiği.

Yaşlı kadın yün hırkasını tek eliyle yeniden yerleştirerek, acıma dolu bir davranışla,

— Aman aman, dedi... Elbette Recep Efendinin desteğiyledir az bir ferahlama da olsa. Yoksa Nesibe'nin kuş kadar canı var. Yaşı ne, başı ne ki evin daralmasına engel olabilsin! Üstelik yaptığı işi de biliyoruz! Ne kazandırır, ne para getirir!.. Sen bakma bizim mahalleliye! Ben bilirim bir ana nasıl yanar. Ama dedim ya bir şey yapmalı, durmaylan olmaz. Sübyan Beyoğullarında bir iki sütsüz tanıdıysa... Parçaları savrulur gider de, kimi kimsesi yok diyerekten hesabını bile vermezler.

— İşine gittim dün. Pazar gecesiydi evden kaçtığında. Bugün Salı... Hiç uğramamış oralara. Dükkândaki kızlar şaşırdı. Pek sevinçliymiş Cumartesi öğlende. Vah yavrucuğum, ellerle olmayı bizimle olmaktan kolay sandı. Öyle gönlümden geçiyor ki, onu bir daha hiç bulamayacağız. Polise gitmekse çok zor. Hele Recep Efendi, hayatında karakola adımını atmış adam değil. Git desem, arı namusu yerle bir sayar. İçim eridi eridi kalakaldım. Diyebilsem polise başvur diye... Yanına sokulunacak gibi değil adamcağız... Ben de kavrulup duruyorum karşısında... Sormuyor... Sanki Nesibe hiç doğmamış sanırsın... Sormuyor... Korkum da bundan... Nesibe yokmuş sanırsın hiç.

İki eliyle yüzünü örtüp, sessiz, ağlamaya başladı. Üst katlardan yankılanan şarkı sesi kesilmişti. Bir pencere açıldı, sokağa su döktüler. Kedi mutfak kapısının eşiğiyle bitiştiği yerin aşınmış tahta aralığından patasıyla bir şeyler çıkarmaya çalışıyordu. Açılan bir radyo sesi bastı taşlığı. Ne dediği anlaşılmayan bir konuşma sürüyordu. Düzgün bir Türkçe'nin yerli yerinde vurgularla iniş çıkışı söylenenlerin anlaşılacağı sanısını veriyordu.

Sıkıntıyla arkasına baktı yaşlı kadın. Kapıdaki aydınlık, sarıya dönüşüyordu.

— Ben gideyim artık. Yo, bak, öyle kötü şeyler getirme aklına. Ne yapacak, ne yana gidecek! Bir akrabanızda filândır. Yok mu kiminiz kimseniz, kardeş? Çıkıp geliverir bakarsın! O zaman bağışlar babası da.

— Kimsemiz yok sayılır. Dağılıp gitmişiz yıllarca önce. Ölüm elimizden yaşlıları komayıp aldı. Ama asıl şimdi dağıldık. Tam dağıldık işte. Adam iş peşinde koşturmaktan helâk oldu yıllardır. Yaşımız geçti. Bir durak bulup oh, diyemedik. Öyle gönlümden geçiyor ki, onu bir daha hiç bulamayacağız. Bulsak da, kim bilir başına neler gelmiş olacak! Babası dayanamaz buna... Elinden bir cinayet çıkar. Keşke söylemeseydim Cumartesi öğleyin eve dönmediğini, geç kaldığını. İyi olur sandım. Bir gözdağı verir dedim. Daha on altısında, gösterişli de biliyorsun. Oysa n'olacaktı? Arkadaşlarıyla çıkmış sonra...

— Gençtir canım. Delikanlı kız. Siz de çok üstüne vardınız. O gece babası döverken yüreğimiz ağzımıza geldi. Yan evlere kadar bağırtısı geliyordu. Tam ayıralım, kızın ölüsü ellerinde kalacak, diye kalktığımızda sizden ses seda kesiliverdi. Sonra Recep Efendinin kahveye çıktığını gördük.

— Cumartesi tuttum da kendimi, Pazar su çekerken yanımda durmadan her sözüme çemkirmesi sabrımı taşırdı. Hiç eski Nesibe değildi zaten

bir zamandır. Bizimle ne konuşuyor, ne halleşiyordu. Susmaları da küçüklüğündekine benzemiyordu. Benden, babasından utanır olmuştu. Çıkan kısmetleri beğenmiyordu. Yorgancının oğlu Kadri için ne kadar direttim. Nuh dedi, peygamber demedi. Onca öğüt, onca gözdağı...

Yaşlı kadının gözlerinden bir ışıltı geçti. Kaşlarını kaldırdı, alnı kırıştı.

— Eh onlar da gül gibi bir kız alıverdiler. Polise haber vermeli. Olmazsa gazeteye fotoğrafını bastırıp "Kızım seni affettik. Evine dön!" diye yazdırmalı. Bizimki söylüyor, en iyisi oymuş. Altına da imzanızı korsunuz.

— Hiçbir resmine benzemiyor artık komşum. En yakın altı ay önce çektirdiği bir fotoğrafı var. Foto İbrahim'e çekinmişti. Hani Mahmutpaşa'dan senin Atike'yle birlikte eş mor kazak aldılardı ya, onunla. O bile andırmıyor. Verdik diyelim gazetelere resmini. Kendi gönüllenip gelmezse gören tanımaz. Hem ben cahil kadınım, ne bilirim gazeteyi mazeteyi. Dün dükkânına gittim de giremedim içeriye bir zaman. Biz iyice korkak olmuşuz. Babasına da açamıyorum. Üsteleyemiyorum. "Namussuz kızı el alacağına yer alsın," diyor. Başka bir dediği yok.

Yanındaki iki küçük çocuğuyla kara mantolu, genç bir kadın ahşap merdivenlerden indi. Duru ak yüzüne kaşlarının kumrallığı yumuşak bir güzellik veriyordu. Elindeki pazar filesine boş iki şişe koymuştu. Çocukların zayıf çenelerinde kararmış yara kabukları vardı.

— Nasılsın teyzeciğim? dedi son basamakta dönerek. Bir haber çıktı mı, hayırlı bir haber?

— Yok, dedi kadın kırgın, yorgun bir sesle.

Çocukları bırakan genç kadın, kapının ardına sinen pazen yığınının içinde sanki erimekteymiş gibi duran orta yaşlı kadını umulmadık bir engelsizlikle kucaklayıverdi. Odanın kapısı ardına kadar açılmıştı. Bir yer yatağının buruşuk, ak çarşaflarının üstünde yeşil kaplı bir Kur'an-ı Kerim duruyordu.

— Teyzeciğim, dedi genç kadın, teyzeciğim o da haklıydı kendine göre. Nesibe'ye kızmayın! Ben dört yıl oldu evleneli, gün mü gördüğüm var. Geçen kış bir akşamüstü, siz iş teslimine gitmiştiniz, Nesibe de anahtarını unutmuş, bizim odaya alıverdim. Bilirsin, kuyulu incirliği görür bizim oda. Camdan dışarı gözü ilişti de, "Mezarlık gibi burası, Ablacığım," dediydi. "Her yan öyle. Anneme, babama acıyorum. Ben daha çok para kazanmanın yolunu bulsam da, onları rahata çıkarabilsem diye düşünüyorum hep." Benim saçlarımdan örtüm kaymıştı. Gelip saçlarımı tuttu

eliyle, "Biliyor musun abla, yukarda şebek gibi kadınlar güzellenelim diye neler yapmıyorlar. Senin şu saçların var ya, onlarda olsa çıldırırlar vallahi..." dediydi. Sonra birden her şeyi unutmuş gibi bana, son gördüğü filmi anlatmaya başlamıştı. Öyle de canlı anlatıyordu ki... İyi kızdır o. Amcanın öfkesini yatıştırmaya bakmalı ilkten.

Yün hırkasını yeniden sırtına yerleştiren yaşlı kadın, bu sevgiyle birbirine sarılmış iki insanın uzağında duydu kendini. Sustukları anı kolladı. Sesini abartarak,

— Hadi bana allahaısmarladık! dedi. İnşaallah bu akşam çıkar gelir... Hep söylerim Kız kısmını hemen üstünü görünce evlendirmeli. Yoksa türlü haller geliyor başlarına.

Hızla yürüdü. Kapıya varınca yanyana oturan çocukları kaldırdı. Eşiği aştı. Açıklığın dışına çıkmadan yeniden geriye baktı. Genç kadın başını eğmiş, kızın annesinin anlattıklarını dinliyordu. Kadının yüzü birden durulmuştu. Pazen giyiminin artan gün ışığında açığa çıkmış hünerli yamalarıyla görünümü daha da acıklılaşıyor, eliyle odanın içersini göstererek sürdürüyordu konuşmasını

— Recep Efendi kahveye çıkınca ben de çamaşırları leğene ıslatmıştım. Siz Rami'ye gitmiştiniz o gece. Dönüşünüzde dış kapıyı ben açmıştım ya size. Uyuyan çocukları paylaşmıştınız kocanla. Omuzlarınızdan başları sarkıyordu yavrucakların. Ta sokak kapısına kadar gelmişken dönüp odaya baksaydım ya... Ben onu uyuyor sanmıştım. Perdesini aralayıp kendi bölmesine girmişti. Babası döverken tek damla yaş çıkmadı gözünden. Bağıran bendim. Yalnız, "Vurma baba!" diyordu. "Ben alıp başımı gideceğim bir gün." Dağıldık kızım. Hiç ağlamadı dayaktan önce de, sonra da. Koyuldu kaldı yüzü bize bakarken. Ne bilirdim ki sular iyice kararıp el ayak çekildikten sonra, gece, sokaklardan korkmadan, vurup kapıyı gidecek. Nasıl darılttık ki yavrucağı bunu yaptı? "Bir Cumartesi Pazarım var. Gezmeyeyim mi anne!" diyordu durmadan. "Benim de canım çekiyor yaşıtlarımla olmayı. Sinemaya gitmekte ne kötülük var?" Üstüne çok vardık. Mahalleli de vardı. Gülmelerle, çevirip çevirip öğüt vermelerle küstürdük onu. Bugün de dönmezse üç gün bitecek gideli.

İki kadın çömelip dışarıya bakmaya başladılar. Çocuklar görünmüyordu kapıda. Kedi mutfağın kapı kasasını aralıksız tırmalıyordu.

— Katlanmayı öğrenmeden üstüne gittiniz, dedi genç kadın.

Sustu, elindeki ince evlilik yüzüğünü çevirdi. Ötekisi doğrulup odanın içine yöneldi. Sonra elinde küçük bir fotoğrafla dönüp uzattı.

— Bak, bunu gazeteye basarsak, bilen, gören haber verirmiş Nesi-

be'nin yerini diyorlar. Benziyor mu bu ona? Resmi çeken dudaklarını koyultmuş. Oysa kızım ağzını filân boyamazdı.

Genç kadın resmi avucunun içinde tuttu. Dalgın, sanki başka bir yere bakıyormuş gibi baktı. Cansız, yersiz bir gülmeyle yüzünü çevirdi. Geri verdi resmi.

— Benziyor ya! Ağzı dışında her şeyi benziyor. Bana o gün filim anlattığındaki gibi tıpkı. Sevindiği zaman böyle oluyor.

Genç kadın kara mantosunu düzeltti. Doğruldu. Filedeki şişeler birbirine çarptı.

— Oğlanlar şimdi çeşmenin yanını bulmuşlardır. Islatmışlardır da üstlerini. Evde bırakamıyorum ki... Hemen yan odaya geçiyor, yatalak ihtiyara musallat oluyorlar. Bu resmi bir yolunu bulup gazeteye bastırmalı. Başına ne hal geldiğini bilmiyoruz ki... Nesibe hain kız değildi.

— Ne yazılır acaba? Onu bilsek...

— Benimkine sorarım. Ne de olsa kahveye çıktığında gazete okuyan adamdır. Nasıl yazılacağını elbet bilir.

Yumuşak adımlarla uzaklaşıp sokak kapısını ince bir aralık kalıncaya dek örttü. Taşlık koyuldu. Odadaki kadın anahtar deliğinden sarkan kalın sicime baktı. Bu kalın sicimi dıştan çekince açılırdı sokak kapısı. Kapının orta tahtaları çakılı yerlerinden bel vermişti. Ayrıklardan güneş sızıyordu. Kedinin sesinin kesildiğini farketti birden. Konuşurlarken sokağa çıkmıştı demek. Üst katlardan küçük çocuk ağlamaları başladı. Bir kadın sesi alabildiğine öfkeyle bağırdı. Elindeki resmi yeniden yaklaştırdı yüzüne. Öptü. Merdivenlere baktı. Tutamaklarda çocukların evcilik oynarken bağladıkları renkli basma artıklarını gördü.

— Nasıl da sessizce gitti, diye konuştu, yapayalnız. Kimselere duyurmadan. Sabah onu uyandırmaya gittiğimde helâda sandımdı ilkten. Keşke demeseydim babasına izinsiz gezmelere gittiğini. Yalnız gezme değildi elbet... Daha çoğu erkek kısmına söylenmezdi ki. Geri gelse de gittiği gibi döner mi? Kimseleri inandıramayız eski Nesibe olduğuna. Ne talihsiz bir kadınım ben yarabbi.

İçeri girdi. Odanın kapısını kapadı. Taşlığın köşesinden kedi beliriverdi. Önüne kattığı bezden bir topla oynuyordu. Merdivenlerden inen ayak seslerini duyunca ürktü. Çıktığı karanlık yere sindi.

— Hiçbir yere gitmeyecek miyim ben? Sabahın yedisinden akşamın yedisine kadar çalış çalış canım çıkıyor. Büyüdüm artık, anne, görmüyor musun? Dünyadan haberin yok senin! Çık, bak, herkes nasıl ya-

şıyor! Nasıl gamsız! Çoğu karnını safi yemekle doyuruyor. Durmadan eğleniyorlar. Ben hep bakayım istiyorsunuz. Sokağa birlikte çıktığımızda ayağına hâlâ lastik giyiyorsun. Artık eskisi kadar parasız değiliz ya! Bir şey gördüğünüz yok babamla senin. Ama ben görüyorum.

— Sus diyorum, sus... Biz namuslu insanlarız. İyi ki babana gitmedi Aslan Enişten. İyi ki seni vapur iskelesinde o deniz subayına benzeyen çocukla görünce, yanındaki pazarcı arkadaşlarından utandı da, işi açığa vurmadan gelip beni buldu. Baban burda olaydı, n'olurdu? Bıçaklardı seni, vururdu.

— Niçin eniştem oluyormuş o benim? Üvey teyzemin kocası. Eniştem filân değil. Hem niye tokatlayacakmış, ne hakla? Çocuk muyum ben! Koskoca kız oldum! Yanlış görmüş diyorum sana. Ben değildim gördüğü. Pazarcılarla içmiştir gene. Sonra da Makbule Ablama götürüp beş on lira verir. Akşam pazarında kalanları ucuza sattık diye. Yalancı sarhoş... O kendisine baksın.

— Sus. Saçlarını almayayım elime... Seninle gezip gezip bırakırlar. Başka ne yapacaklarını sanıyorsun? Evlenirler mi seninle a benim aptal kızım! Onlar iyi aile kızı ister, okumuş isterler. Bir de adını dillendir.

— Hıh, sanki ben onlara pek bayılıyorum. İsteseler de ben ister miyim sanıyorsun? Tırnağımı koklatmam hiçbirine. Kimmiş sanki onlar, kimmiş?

— Baban duysaydı bıçaklardı diyorum sana. İş peşinde gene bu günlerde, dua et! Bugün Cibali'ye gitti hâlâ gelmedi. Saat yatsıyı geçeli yıl oldu. Mahalleliden utan. Vurur seni... Bıçaklar... Yoksuluz ama namusluyuz. Eskiden iyi günlerimiz vardı bizim de. Sen hatırlamazsın, küçüktün.

— Bıçaklasın. N'olucak? Benim aldırdığım mı var? Ölürsem öleyim. Kışın dona dona işe gitmekten, doya doya uyuyamamaktan bıktım. Ölürsem öleyim, kime ne! Zaten on altıma gelmişim. Yaşadım yaşadığım kadar. Yalnız sen gene başlama iyi günlerimizden anlatmaya.

— Biz namuslu insanlarız, Nesibe. Ona göre!

— Beni konuşturma, anne, namus namus deyip de! Ne babam, ne sen, haftalığım durmadan artıyor diyorum da meraklanıp nedendir diye sormuyorsunuz bile. Sade gelen paraya bakıyorsunuz. Sonra bir iki Cumartesi yaşıtım bir çocukla çıktım, eve geç kaldım diye dövüyorsun beni. Üstelik babama da söylemeye kalkıyorsun. Harcadığım paraları da sormuyorsun. Dikiş makinesini almaya gittiğimizde rahatça alıverdin. Taksitleri elbet ben ödeyeceğim. Bunu hem sen, hem babam biliyorsunuz.

Çalıştığım yerdeki işi herkes yapar. Niye durmadan haftalığımı arttırsınlar!

Yirmi beşlik çıplak bir ampulün aydınlattığı odanın ucundaki Nesibe, üstüne ummadığı bir çabuklukla gelen annesinden korunmak için elleriyle yüzünü kapadı. İnce, çocuk kollarına annesinin vuruşları ardarda inmeye başladı.

— Sus... Öldüreceksin beni... Peki o paraları oradan kazanmıyor muydun?

— Sen de biliyorsun, bu kadar kolay para kazanılamayacağını. Bizim mahallenin kızlarından biliyorsun. Eskiden beri yoksul olduğumuzdan biliyorsun. Yaşlı adamlarla gezdiğimi de bal gibi biliyorsun. Genç adamlar hoşunuza gitmiyor yalnız.

Annesinin sesi düşmüştü. Alabildiğine bağırma isteği boyun damarlarının aşırı belirmesinden anlaşılıyordu. Gene de sesi istediğince yükselemiyordu.

— Sus, sus diyorum... Baban şimdi gelir. Duymasın. Parçalamayayım seni, sus.

— Biliyordun, anne... Biliyordun...

— Sus... Hiçbir ana böyle şeye bile bile evet demez.

— Biz yoksuluz ama...

— Sus, sus, sus diyorum, sus...

Kadın kızını dövmekten cayıp durdu. Göğsünde bir yara açılmış da kanlarını durdurmak istiyormuşçasına ellerini sıkı sıkıya yüreğinin üstüne bastırarak eğildi. Odanın pencere dibince uzanan sedirine yorgun oturdu. Tüm kanı çekilmiş yüzü apaktı. Bacakları kendini taşıyamazmış gibi sedirin aşağısına doğru cansız sarkmıştı. Muşambayla örtülü masadaki yuvarlak saatin sesi deminki bağırışmaları kesinlikle yok edermişçesine öne geçti. Sedirin kenarında üstü çiçeklerle işli bir örtüyle kapatılmış olan dikiş makinesinin yalnız kolu açıktaydı. Mavi bir nazar boncuğu takılıydı kolun ucunda.

Odanın sağ köşesinde basmayla ayrılmış bölüme doğru yürüdü Nesibe. Sırtının kamburluğu, saçlarının terle alnına yapışmış olması yatağından kalkmış, onmaz bir hasta görünümü veriyordu ona. Perdeyi aralamadan annesine bir baktı. Kadın başını önüne eğmişti iyice. Şimdi gölgede kalmış yüzünde ışığın sarı aydınlığı salt alnında birikiyordu. Kırış kırıştı alnı. Üst üste çizilmiş kırışıkların kesinliği Nesibe'nin deminki zorlu öfkesini sildi. Annesinin gövdesinde büyük bir seyirme gibi dolaşan aralıklı kıpırtıları izledi. Yan yana dizili üç tahta iskemleden birinin

üzerinde duran çantasını uzanıp aldı. Perdeyi açtı. Bir yatağın sığacağı genişlikteki yere girdi. Perde ardından örtüldü.

Çiçeklerin solgun kırmızılarından süzülen elektriğin ışığı, güzelleşerek doluyordu içeri. Yer yatağının yanında, portakal sandığından yaptığı, bölmesini ayıran basmanın eşiyle sardığı masasına bıraktı çantasını. Bir elaynasının önünde duran saç tokalarına, boş, süslü kolonya şişesine, yuvarlak Krem Pertev kutusuna baktı. Saçlarını çözdü. Tokaları ötekilerin yanına koydu. Açık seçik görünmeyen aynada, sığdığı kadarına baktı yüzünün. Küçük bir kız çocuğu gördü orda. Son zamanlarda görüntüsü onu şaşırtıyor, beklediğini bulamamanın yanılgısı öfkeye dönüyordu. Birden çantasından dudak boyası çıkardı. Aynayı iyice yüzüne yaklaştırdı. Bastıra bastıra boyadı ağzını. Yarı aydınlıkta en koyu yer oldu ağzı yüzünde. Gene de istediği şey belirmemişti. Kuytularda tek başına yüklendiği onmaz utançların açıklığı yüzüne hiç yansımıyordu ne yapsa. Mendiline sildi ağzını. "Oysa kaç yaşını buldum. Atike benden büyük duruyor. Tütün'de ustalar ona, Varsın kız yirmisinde, diyorlarmış." Atike güldü Nesibe'ye, kocaman gözleri kısıldı gülünce. Etekleri hiçbir zaman eşit bastırılmamış uydurma giyimleriyle Haliç vapurlarının geç kalmaz yolcusu Atike'yi göremiyordu epeydir. İşleri ayrı yerlerdeydi bir buçuk iki yıldır.

Üstündekileri çıkardı. İnce kemikli omuzlarının ürpermesi yüreğine de geçti. Yatağına girdi. Yorganı başına çekti. Duyulmaz bir ağlama tutturdu. Ağlamasının sese dönmemesi için yumruklarıyla ağzını kapatıyordu. Arada, katılan, boğazında köşelenen tıkışmaları tutamayacak olursa bir yandan öte yanına dönüyordu yatağında. Hamarat annesinin tertemiz tuttuğu çarşaflardan gelen temizlik daha incitiyordu Nesibe'yi. Annesinin yüzünü sabunlu bezlerle sildiği günler öylesine yakınındaydı ki... Cumartesi günkü gecikmesini hâlâ babasına söylememiş olması, sedirdeki kıpırtısız oturuşu, tedirgin ediyordu Nesibe'yi. Kavgalarının hoyratlığı, kızının verdiği yanıtlardaki onmazlık dolu sözlerle cansızlaşmıştı sanki kadın. Kocasının Cibali iskelesinde akşamüstü iş danışmak için gittiği yerden hâlâ dönmemiş olmasını düşünmüyordu bile. Pazar günü ne iş olur ki dediğinde, "Cibali orası," demişti Recep Efendi. "Pazarı mazarı yoktur ora işinin."

Kadın doğruldu yerinden. Sokak kapısı vuruluyordu. Çabuk, alışkın yürüdü. Karanlık taşlığı geçti. Ağır kapıyı çekti. Sokağın bildik kapanık havasıyla birlikte girdi içeri kocası. İki evin arasından gök görünüyordu. Mavi ve yıldızlıydı. Haziran sonlarının gittikçe artan sıcağı sokaklarında duyuluyordu şimdi.

Nesibe babasıyla annesinin bildik, bezgin konuşmalarını dinlemeye başladı. İş yoktu. Adam Pazartesiye Halde biriyle konuşacağını söylemişti. Babasının soyunduğunu, burnuna çarpan ayak kokusundan anladı.

Dükkândan ayrılınca doğru muhallebiciye gitmişti. Dudaklarına sıvanan muhallebinin şekeri, durmadan gülerek birbirlerine yanaşmaları, çocuğun parlak, düzenli düğmeleri, ikide bir cebinden çıkardığı ak mendil...

— Sahi siz Afrika'ya da gider misiniz, kaptan olunca?

— Tabiî... Bizim işimiz açık denizlerde.

— Mısır'a... Hani burunsuz heykelin oraya da gider misiniz?

— Tabiî... Amerika'ya bile gideriz.

— Ben en çok Afrika'yla Mısır'ı merak ediyorum. Sinemada iki filim görmüştüm. Ağaçlarla dolu, buharı tüten ormanlar. Bir de Mısır'da mumyaların konduğu kocaman mezarlar var, içine giren çaresiz büyülere tutuluyor. Ben çok severim sinemayı.

Muhallebicinin Cumartesi kalabalığı, itişen insanlar. Yanındaki, inanılmaz uzaklıklara gidebilecek olan çocuğun güzel, fındık rengi gözleri. Evet, Nesibe'den büyük. On dokuz, yirmi yaşında ama buna büyük demek doğru mu?

Önüne bakıyor Nesibe. Yerdeki talaş tozlarını ayakkabılarının burnuyla toparlamaya çalışıyor. Kalabalık yokmuşça dalıveriyor. Cumartesilerin nedense kaygısızmış sanısı veren insanlarını görmek, onlara katılmak isteği sönüp gidiyor içinde. Öylesine gülmelere kaptırmışlar ki kendilerini, aralarında otururken kinlenivermiyor topuna birden. Başını iyice eğiyor. Delikanlıyı da görmek istemiyor. Talaş tozları açıldıkça alttan çıkan koyu mozaiklerin çağrışımları yüklü beliriyor. Kendine uzanan erkek yüzlerinin tümü tekleşiyor, baştan oluşan ortaklaşa bir görüntünün somutluğu bulunduğu yerin havasını içip bitiriyor. Ağzında o çok bildik kuruma. Yutkunuyor. Bacaklarını iyice bitiştiriyor. Engellemek isteğinin ilk belirtisidir bu Nesibe'de. Kulaklarının enseyle kesiştiği yerdeki bitmez kırışıklarını anımsıyor adamların. Elleriyle itiyorlar kapadığı her yerini Nesibe'nin, acıyor, tartaklıyorlar. İnciten, iç bulandıran yapışıklığı yatma süresi boyunca gözlerini sıkıca yumarak yok etmeye çabalıyor. İlk yılın sonuna doğru seçilir bir ustalık edindi bu konuda. Belinden aşağısını durultmayı öğrendi. Telâşlanmadan durmayı öğrendi.

Tulumbanın yanına konan bir teneke sıcak suyu ılıttıktan sonra çekiliyor annesi. Artık büyük kızdır Nesibe kendisini yıkamayı epeydir bilir.

Mutfağın penceresine gerilmiş peştemaldan uydurulma perdenin akçıllaştırdığı boşluğun içinde su dökünüyor. İncecik gövdesi yansıyor alacakaranlıkta. Sular onarıp örtüyor onu. Dinlendiriyor. Gerçi yorgunluk nedir bilmiyor daha, gene de duyduğu bir yorgunluktan kurtulmanın gevşek mutluluğuyla ürperiyor sular aktıkça üstünden. Bacak aralarının sıkıca sabunlanması. Köpüklerin ak topakları geçiştiriyor acıları. Yıkanmasının bitimine yaklaştığında şarkı bile tutturuyor. Anca işitilir gibi alttan, gizli gizli.

Sabunun durduğu bakır hamam tasındaki "Yeşil Bursa, Nail Usta" yazısının kabartılarını parmaklarıyla tanıyor, yıllardır. İ harflerinin üstündeki noktaların gülünç kocamanlığını eller ellemez buluveriyor. Kesenin pürtüklü sert yüzeyinde toplanan kirler akıp gittikçe hafifliyor. Leğenin içindeki suları, dokumaları eprimiş, suyu içmeyen havlusuna sarındıktan sonra çukura boca ediyor. Sabun köpükleri delikten dönen suların arasında taneleşip morlardan acı yeşillere dönen pırıltılarla dolarak şişiyorlar. Nesibe yerinde duramaz oluyor. Öylesine güzel ki renklerin dönüşüp durması... Gidip peştemal perdeyi aralıyor, incirin dal budak salan karartısını görüyor. Hep başka şey görme isteğiyle, gene de karartıları görerek,

— Anneciğim çıkıyorum, bitti, diyor...

Tam çocuk sesini buluyor bağırırken. Yüklerden arınmış, parlak, yayılıyor ses dışarı.

— Kimse yok, hadi, sabunu sabun bezini unutma, gerisini ben toplarım.

Başını, kurulaması için, annesinin karnına dayıyor, sedire oturup. Havlunun içinde çitilenen saçlarının sabun kokusu gövdesinin tam temizlenmiş olduğuna inandırıyor onu. Gittikçe ılınan yanaklarında ana karnının sevecenlikle saran yumuşaklığı...

— Hadi saçların adamakıllı kurudu, kulaklarının içini sen kurula artık.

Toparlanacak talaş kalmamış oturduğu yerde. Dışarı bakıyor. Ceketlerini ellerine almış adamlar konuşarak geçiyorlar. Camdaki tezgâhın üstünde iri çileklerle bezeli tatlılar duruyor. Yanıldığını anlıyor. Elbette bu çok genç bir delikanlı. Nesibe'den bile küçük. Bir kırıklık istemese de geliyor. Islak mozaiklerin tanışlığını nasıl yadsıyabilir. Kapalı yerlerin özensiz taşlarıdır bunlar. Neden ayakkabıların çıkmasını ister yaşlı adamlar! Oysa o yapılacak şeyler öylesine sıradan olmuştur ki Nesibe için! Yapılacağında hiçbir tören gerektirmez. Bu yakınlaşma isteğini ardı sonu ol-

mayan duygu kuruluklarıyla yüklü yapan adamların en kolay, en çabuk çözümlemeleri bulmamış olmalarına şaşar Nesibe.

— Niye daldın, ne düşünüyorsun?

— Hiiç... Hiçbir şey düşünmüyorum...

— Deminden beri başın eğik, öyle, kıpırdamadan duruyorsun, neyin var, bir şeye mi üzülüyorsun?

— Hiçbir şeye üzülmüyorum... Bak talaşları bir yana yığdım... Bir şey de düşünmüyorum...

— Sevindim üzülmemene...

— Niye sevindin, amma da tuhafsın. Düşünmüyorum sahiden...

Bir plaj odasının kapanan kapısı önünde duran kolaltları gevşemiş bir adam. Giyimin çizdiği gövdesi, soyundukça boşta, açıkta kalıp çözülüyor. Gittikçe artan bir utançsızlık. Belki de yaşlılığının iyice yardımsız kalışından doğan saldırı, aşağılama isteğinin getirdiği duygusuzluk. Bir tepe camından görülen renksiz yaz göğü. Denizden gelen bağırışlar. Hiç susmamacasına günü dolduran insan sesleri. Odanın kapısını, dıştan takılıp çıkarılan kolla açan plaj görevlisinin bahşişini aldıktan sonra Nesibe'ye bakışı. Kiralanmış yün mayonun saramadığı, katlanarak biriktiği çocuk karnı. Belkemiğinin sırttaki belirgin, ince dizisi. Mayonun kalça bitiminde tiftiklenmiş bir martı resmi. Göğüslerini dalayan yünün tedirgin edici bolluğu. Başlarda denize girer gibi yapmanın gerekliliği yüzünden hiçbir yana bakmadan ta ufuk çizgisine doğru çevirdiği bakışlarının içine giren saydamlaşmış yelkenli. Güneş ışıklarıyla eriyen denizdeki yansımaların verdiği boşunalık duygusu. Uzakta, havada öbeklenen martıların dağınık bağrışmaları, yeniden bir araya gelişlerinde saldırırca içiçe geçişleri.

Adamın ayaklarının bir vurulma sonucu körelmiş tırnaklarındaki inanılmaz kalınlık. İnsan gövdesinin böylesine bir sertliği nasıl geliştirebildiğine şaşılacak denli kaskatı bir görünüm.

— Denize gir hadi. Yüz, bak. Çok sıcak. Hem iştahın açılır. Sonra da sana iyi bir yemek yediririm.

— Yok, ben yüzmem.

— Eh, iyi, peki. Ben bir dalayım, gelirim.

Dizlerinin üstüne dayadığı başını örten çözük saçlarına abanan sıcak. Sarı tüylerinin en küçüğe varıncaya, aydınlıkta belirişini izlemek. Kumların ipince ışıltıları. İnanılmaz ufaklıkta, içi boşalmış şeytan minarelerinden oluşan birikintiyi toplamak, avuçlamak isteği. Eve giderse onları nerede saklar. Soruverirse annesi, çabucak vazgeçiş. Önünden geçenlerin onun

görüş alanına düşen bölümünde kalan buğulu bira şişeleri. Annesinin ardından sürüklenen küçük bir oğlanın domates kızılı kum kovasıyla kendini tutan ele asılı yürüyüşü. Nesibe'nin başına kadar bütünüyle görebildiği bu tombul, bakımlı çocukla uzun bakışması. Karşılıklı gülüverme. Bildik ikisi de. Tutan el bıraksa ne güzel kumdan oyunlar kuruverecekler, kovayı kalıp yaparak. Sonra hep büyükler, salt bacaklarını görebildikleri. Dizlerinden başını kaldırmaz. Çünkü bugüne bütünüyle sahiplenmenin gereği yok. Kapanık kalmanın kurtarıcı donukluğu, beklemek. Güneş.

Kapıyı açan adamın, kolu içeri taktıktan sonra duruşu, bakışlarının mayonun saramadığı kalça bacak çizgisine yapışıp kalışı. Plaj odasının içindeki, geriden bakınca görüntüyü eğrilten, her devinmede kaydırıp çarpıtan ayna. Yatağın sırtına batan ot tıkıştırılmış sertliği. Önce sıkıntı, sonra duygusuzluk. Adamın her değişimindeki ağırlığını dengelemek. Bir de en az gürültü olması için yüreğini hiç bırakmayan kaygı. Bakmamak. "Senin dilin yok mu, güzelim? Hiç konuşmaz mısın?" Gülümsemek adama. Gerekir çünkü. Parayı cömertçe verenden gülümsemeyi esirgemek olmaz. Üstelik zararsız bir adam. Can acıtma huyu yok. Belki de gücü yok. Nesibe küçüklüğünden ötürü her şeyi el yordamıyla öğreniyor. Karnında biriken teri mayoya kurulamak. Adamdan geçmiş olan deniz tuzunun göğüslerinin ince derisini yaktığını duyar duymaz basma giyiminin tersini boynuna, karnına bastırmak. Göğüslerindeki dikenleşme. Göğüsleri daha pek ağırlaşmadı, sırtını aşağı çekmiyor. Uçlar belirsiz. Yapılana uyamayan gövdesinde gittikçe duyduğu etleşme. Yeniden sıkıntı. Tepedeki camın aydınlığının içinde artan güneş sarısı. Ayakkabılarının tokaları donuk donuk parlar yattıkları yerin dibinde. Nesibe yandan tokalı ayakkabıları sever. Gerçi bu durumlarda onları iliklemek büyük bir usanç veriyorsa da, öteki günler bu usancı duymadığından yandan tokalı ayakkabı almaktan caymaz.

Her şey bittikten sonra giyinmek. Örtünen adama bakmanın gittikçe kolaylaşması. Kiralık mayonun çıkarıldığında elde daha eski ve pörsümüş görünüşü. Paraları çantasına koyar koymaz adamın yeniden onu ağzından öpmek isteyişi. En zor anı günün. Birden ergenleşen Nesibe zedelenen içini belli etmeden, ağzına değen, bastıran et yığınının çekilmesini utançla bekler. Kapıyı açtıklarında her şey durağandır. Plajın kumlarında güneşin dalgalanmasıyla örttüğü kalabalık sessiz devinir. Hiç duymaz sesleri Nesibe. Bir esinti uydurur kendi kendine. Gövdesinden geçirir onu. Yılların geliştirdiği aşırı duyarlığı, kulaklarına içini acıyla dolduran bir şarkı getirir. Uzakları anlatan şarkılardır bunlar. Nerde bulunmuşsa oranın kur-

tuluşu sayılacak sözlerle örülmüş gelirler. Küçüklüğünün sinemalarından seçtikleridir, hep parazitli, ama dokunaklı.

Elindeki kiralık mayonun götürüleceği yere çabucak varır, adamla birlikte. Biraz önce onunla kapandığı odanın boğuk gerçekliği gün ışığında yitip gitmiştir çoktan. Çocuklara özgü, ayrıntılara dalma yetisini hemen elde ediverir. Yanından şişman, yorgun, Nesibe'nin yeni başladığı bu işi yıllardır sürdüren kadınlar geçer. Çünkü bu plaj, kimileri için bilinen işlerin plajıdır. Oysa asıl kalabalık semtin ailelerinden oluşur. Bu da güveni daha arttırır. Orta sınıf tarife kullanan baştan savma bir yerin gündelik sıradanlığı vardır. Ve gizli şeylerin dönebileceğini duyurmayacak denli yalın bir güneşle doludur. Beton bir tezgahın ardında uyuklayan adam gözlerini aralar. Geri aldığı mayoyu dikkatle inceler. Özellikle askılarını ve ağ bölümünü. Utanma, sıkılma, beklenmedik bir anda dönüverir tam bitmişken. "Kopmuşu, yırtılmışı ben tamir edemem ya beyim!" diye destek ister Nesibe'nin yanındaki adamdan. Mayoyu nedense, hep mavi ve kırmızıdan yapılmış olanların yanına atar. Bir daha gelişinde bu kırmızıyı değil, şu göğüslerinin arasında ak çizgiler olan mavi mayoyu seçmeye karar verir Nesibe. Karabasandan sonraki uyanışın şenliği doğar mayoyu bıraktıktan sonra. Plajın çıkışındaki yolda genç bir adam bir aynanın önünde kamburlaşıp yüzünü görmek için ayarlar kendini. İlgiyle izler görüntüsünü. Saçını kabartarak tarar ve tarağını mayosunun ard cebine yerleştirir. Bir sağdan, bir soldan bakar kendisine. Nesibe'yi görmez bile. Çünkü Nesibe hiç çekici değildir bu gölge komayan güneşin altında. Acemi dikişli basması onun yarı çocuk, güzel vücudunu gözden saklar. Bir yüzü kalır açıkta. Hafif yanmış burnu, gözlerinde yavaş yavaş yer eden yabancı bakışın aldırmazlığını henüz dışa taşırmayan yüzü. Plajdan uzaklaştıkça adamı dost bile sayar. Canını yakmamıştır çünkü. İnce eklemlerin zora girmesi, bunalan yüreğini fazla kışkırtmaz. Yeter ki onunla yatanlar zevk olsun diye canını yakmaya kalkmasınlar. Ötekiler böyle değildi. Bundan önceki ikisi. Babasının yorgun yataktan taşmış horlamasının odayı kaplaması gelir aklına Nesibe'nin. Her yanı kaplayan ağaçları görür. Bir küçük kır lokantasında et yemek isteyen adama, Hayır, der. "Ben trene biner dönerim. Sen kal. Zaten bir arada olmaz."

İstasyondaki yolcuların arasına basma giyimli küçük bir kız olarak karışır. Yandan tokalı ayakkabılarına bakar. Çantasını açıp yeniden kapar. İstasyonların kapalı duran musluklarını görür. Bekler. Hiç kimsenin oralardan su içtiğine rastlamamıştır. Hemen susayıverir. Yüreklenip de içmeye davranmaz. Bir hafta sürecek kesin çocukluğunun özgürlüğüne kap-

tırır kendini. Ve gelen trenin kurum kokusu çarpar burnuna. Cam kenarında yer bulmak için en öne geçer. Tam her şey silinmişken plaj odasındaki bastırmaya çalıştığı solumaları duyar. Çevresine bakınır. Böylesine uzaktayken adamın ne etse depreşip duran davranışlarının önünü alamamak, daha sessiz, daha sessiz yapamamak... Yeniden belirip yaralayıverir. Göğüslerinin arasındaki adamdan geçen deniz tuzlarının yakması belirginleşir. Oysa kırmızı yün mayoyla da silinmiştir, basma giyiminin tersiyle de. Yüzüne bakan var mı diye araştırır. Kimseler yoksa rahatlar. Genellikle bakan yoktur. Tren yaklaşır. Herkes girme durumundadır. Büyük kentin birbirinden kopuk insanları hiçbir dış özelliği olmayan bu küçük işçi kızı görmez. Kapılardan girenlerin içine karışır Nesibe.

Muhallebicinin artan müşterilerinden ötürü, kasada oturan adamın aralıksız onların masasına takılıp kalan bakışları, "Salonumuz vardır!" diye çığırtkanlık eden sarışın küçük kominin güleç yüzü, Nesibe'nin anlaşılmaz sevincini durulttu birden. Çevresine tam verdi kendini. Girdiklerinden beri gördüğü her şeyi inceden tarttı. Gülümsedi. Elini yürek kesimli muhallebi kaşığının sapına değdirdi. Kucağı leylak demetleriyle mimozalarla dolu bir cüce basık burnunun dibinde bitiveren tavşan dudağının yırtığını geren bağırtısıyla, "Çiçekler, çiçekler, kokulu bunlar," diye geçti. Nesibe gülümsedi delikanlıya. Onun deminden beri kendisini izlediğini anlayıverdi. Alnında beklenmez iki çizgi vardı. Nesibe gözlerine bakıp gülünce, dağıldı çizgiler.

— Çıkalım mı, başka bir şey ister miydin?

Az yemenin ince görünme töresi olduğunu bilmez değildi Nesibe. Çilekler ak diri krema yığının gittikçe gevşeyen yumuşaklığına gömülüyorlardı. Zaten dört tabak kalmıştı görünürde.

Kalkarlarken, masalarına karalar giyinmiş bir madamla yakasına kara kurdelâ takmış yaşlı kocası oturdular. Kadının şapkasına ağarmış eski bir dantel parçası iliştirilmişti.

Cumartesi kalabalığı caddeyi baştan sona sarıyordu. Ona buna çarparak ama birbirlerine durmadan değerek yürümeye başladılar.

— Nerede oturuyorsunuz?

Nesibe her odasından bir başın uzandığı, gün boyu kapısının önünde burnu akan çocukların oynadığı evini düşündü. İstanbul'un en alçak toprak parçasına kurulmuş, denizden bile aşağıda kalıyormuş sanısını verirdi mahalleleri. Fabrika dumanlarının, Haliç'in sislerinin hiç kalkmadığı sabahlarda, kırık, zor duyulur ara vapurlarının seslerini duyardı. Gün do-

ğarken Haliç'den açık denize doğru yol alan, onarılmış gemilerin tok, dolu sesleri hüzünlü çağrışımlar yapardı.

— Tepebaşı'nın biraz aşağısında oturuyoruz.

— İşine çok uzak değil desene!

— Uzak olsa çalışmama izin vermezler ki evden!

Nesibe nazlatılan aile kızı sesiyle konuşuyordu. Buluştuklarından beri her konuşmanın sonunu gülmeleriyle bağlıyorlardı.

— Bu kız yemek yemeden mi yattı bu kadar erken? Pazar geceleri roman okurdu. Vaz mı geçti yoksa burnunu kitap içinde tutmaktan...

Annesi alçak sesle bir şeyler söylüyordu. Yorganın daha kalın olmasını istedi Nesibe. Yoksulluklarının seslerini, kokularını engelleyecek kalınlıkta olmayan yorganını, yastığın da altına başını sokarak daha pekişmiş bir duvar yaptı, dışa. Bu birbirinden ayrı odalarla, yılların gölgelerini saklayan taşlıklarla dolu evlerde gelişen çocukluğunun kıyıcı, sızlatıcı korkusu belirmeye başladı içinde. Keskin, yıpratan korku.

Tulumbanın yanında bu sabah tartışmasalardı annesi bağışlayacaktı belki de Nesibe'yi. Sorulmayan paraların kaynaklarına eğilmedikleri için ardarda sıraladığı karşılık vermelerini kesseydi kanında ılık ılık yayılan ezikliği duymayacaktı şimdi. Tek düze bir konuşma sürüyordu deminden beri babasıyla annesi arasında. Dışardan kiracıların gidiş gelişleri de kesiliyordu yavaş yavaş. Yemekler yeniyordu bütün odalarda. Çok soğan katılarak tadı arttırılmaya çalışılan yemeklerin yanına kıştan kalan turşular ekleniyordu. Konuşma uzamıştı. Neydi annesinin söylediği? O yaşlı adamlar mı? Kesinlikle bunu yapmazdı annesi. Belki o da Nesibe gibi, bu adamların varlığına hiç inanmıyordu. Vardılar, ama yok da sayılabilirlerdi. Çünkü Nesibe onlara düşüncelerinde hiç yer vermemişti. Onlarla birlikteyken bir konuşma, bir gülüşme geçmiyordu aralarında. Sakınıyordu böylesi yakınlıklardan. Ellerini olabildiğince sürmemeye çalışıyordu o adamlara. Elbette çocuk değildi artık. Her şeyi öğrenmişti. Birlikte çalıştığı kızların çoğu böyle şeylerin içindeydiler. "Şimdiki zamanda kız oğlan kız mı olurmuş!" Hemen ardından gülmeler.

Derinde, taşlığın derinliklerinde duran küçük Nesibe'yi görüyordu. Büyüdüğünde et yemekleri yemeyi kuran, her taşındıkları eve birlikte götürdükleri taşlıkların kuytuluklarında kimsesiz durup çocukluğun özleyeceği şeyleri düşleyen Nesibe'yi... İnce boynunu çevreleyen saç örgüleri epeydir kesikti. Şöyle omuzlarının üstünde bir uzunlukta biten, kestane rengi, güçlü, dokunulmamış saçlar.

Sesler yastığın, yorganın engelini aşıp tepesinde durduğunda, babasını gördü sığınağından başını çıkarıp. Babasının yanak kemiklerinin ittiği, yorgun çizgilerle bezeli yüz derisi sararmıştı. Basmanın içinden geçerken eriyip dönen ışığın yumuşaklığı bile babasının yüzündeki yorgunluğu, öfkeyi değiştiremiyordu.

— Kalk, dedi. Senle konuşacaklarım var.

Sonra ilk kez görüyormuşça, yer yatağıyla biten bölmeye baktı. İki yıldır oturdukları bu odada, kızına ayırdıkları girintiye, basma perdeyi çaktıktan bu yana girmemişti. Yorganın sıyrılan yanından kızı küçük, ürkek bakıyordu ona. Giyimlerini katlayıp yapma masasının üstüne dizmişti. Kırmızı plastik ev terliklerinin topuklarındaki yırtıkları gördü babası.

— Hadi, savsaklanma. Senle konuşacaklarım var.

Eteğinin yanını ilikledi. Yüreğindeki kasılma, çarpıntı çoğalıyordu. "Paraları alırlarken iyiydi," diye düşündü. "Benim ne umurumda sanıyorlar! Öldürecekmiş. Yaşıtlarımla gezmeyecek miyim? Beni de beğeniyorlar işte. Yok iyi aile kızı isterlermiş. İşe gidip gelirken görüyorum iyi aile kızlarını. Benden üstünlükleri neymiş yani! Yavuz Sineması'ndaki filmde nasıldı? Yoksulun yoksulu kızı, koskoca, kont dedikleri adam alıverdi. Ben de o oğlanlara bayılmıyorum ya!.. Gitmezsem haber salıyorlar dükkâna. Arıyorlar beni. Namusmuş, vururmuş babam. Kendi paralı iş bulsun da beni çalıştırmasın. Yaşamak umurumda mı sanıyorlar! Akşamları, Âşıklar Mezarlığı'nın oradan geçerken hepsi bu kadar işte, diyorum."

Örtüyü çekti. Annesi deminki yerinde oturuyordu. Nesibe'den yana bakmadı. İlk soruyu sordu babası. Hiç yanıtlamadı. Üstekiler radyoyu açtılar. Duvarın köşesinde yeni bir örümcek ağının belirdiğini gördü. Demek annesi bu hafta büyük temizlik yapmamıştı. Oysa bu hiç eşyasız sayılacak odayı aralıksız temizlemeden edemezdi. İkinci soru da boşlukta kaldı. Babasının dizleri yamalı pantolonunun yukarısına kaldırmıyordu başını. Yama pantolonun yenilikten kalma kumaşındandı. Yamanın iliştiği bütün öylesine eskiydi ki hemen göz alıyordu bakılınca. Niye uğraşıyorlardı kendisiyle? Niçin işten eve, evden işe gitsin istiyorlardı? Onlar gibi mi olsundu! Acılı, hasta, yorgun. O namus dedikleri şeyle neyi düzeltmişlerdi ki!

— Konuşmaz, dedi annesi. Üsteleme. İnadını unuttun mu? On bir yaşındayken, yokuştaki evde, sabah taşlığa çıkmıştı, yatsıya kadar içeri sokamamıştık. Unuttun mu? Bütün kiracılar şaşmışlardı. Öyle dimdik, sırtını duvara dayamış durmuştu. Konuşmaz, ağlamaz ama susar. Yalnız bakar. Ama ne bakış, düşmanı olsa adamın bakmaz öyle. Boşuna uğraşma, beni yedi bitirdi.

Babasının yaklaştığını iki yamanın büyümesinden anladı. Başını daha eğdi. Çıplak, iri ayakları gördü. Yorgunluğun alabildiğine genişlettiği damarlar soluk morartılarla sarıyordu ayakların üstünü. Acıma birden atıverdi yüreğinde. Babasına sarılmak, onu Cumhuriyet Bayramları'nda renkli suların akışını görsün diye yukarıya götüren babasına sarılmak istedi. Kendilerine eş bir kalabalığın doldurduğu Taksim Alanı'nın oraya dek saçılan ince su damlalarının yanağındaki fiskelenmelerini sevinçle, coşarak sildiğini anımsadı. Yanyana durmuş taşralıların alanın ortasındaki heykele gidip bakmalarını gördü. Bakanlardan birisi kulağının ardına pörsümüş bir gül iliştirmişti. Kendisine koz helvası alan güven dolu koca bir elin içine bıraktığı küçük çocuk ellerini tutan babasını düşündü. Deminki, iğrendiği adam değildi o. İçinde atan, kanırtan bir sevgiyle yakınında duyuyordu şimdi onu.

Saçlarından tutup yüzünü yukarı çekti babası. Gözleri Nesibe'ye bakmıyordu. Birden ilk tokadı indirdi. Ağır işlere yatkın, güçlü ellerinin öfkeyle daha keskinleşmiş ağırlığı altında kız yere çöktü. Dizlerine gömdü başını. Sırtına aralıksız inen vuruşların acısı çoğalıyordu. Kanının her vurulan yerde toplanıp pıhtılaştığını sandı. Yeniden yüzünü kendisine çevirmek isteyen babası saçlarından kavradı. Direndi Nesibe. İyice sıkıştırdı kafasını dizlerinin arasına. Bir tutam saçın kafa derisinden koptuğunu ince, sıcak bir yanma olarak duydu. Öfkeyle dudaklarını ısırdı. Dudaklarından kan ağzına yayıldı. Acıdan ağlamaya başladı. Sırtına inen vuruşların gücünden kendini savunamayarak yan düştü yere. Annesi Nesibe'yi böyle, doğumun ilk çıkışındaki çocuk bükülüşünde görünce birden bağırdı. Babası kadının bağırtısı arttıkça vuruşlarını hızlandırıyordu. Böğrüne gelen bir tekmeyle tutamadı kendini, inledi Nesibe. Daha da kıvrıldı.

Odadaki tahta masanın, üç iskemlenin, dikiş makinesinin ötesindeki boşluğu şimdi annesinin durmayan bağırtıları dolduruyordu. Kadının sesi alabildiğine pürüzlenip ürkütücü, korku verici çığlıklara dönüşmeye başlamıştı. Acıdan öylesine ikiye katlanmıştı ki salt kolları ve sırtı korunaksızdı şimdi Nesibe'nin. Annesinin sona doğru incelmiş, çocuk sesini anımsatan bağırmaları, babasının ardı kesilmeyen vurmaları, ona bir zaman sonra hep böyle sürecekmiş gibi geldi. Ağlaması kesilmişti. Uyumak, sessiz, geniş bir boşlukta uyumak istiyordu. "Hadi saat artık yedi," denmeyecek bir boşlukta uyumak. Gövdesini yitiriyordu dayak sürdükçe.

Ağaç hışırtılarıyla dolu bir havuza taş attığını, sonra sevgiye benzer bir beğenmeyle baktığı delikanlıyı düşündü. Başını omuzuna dayadığında yanaklarının kızardığını ve onunlayken hiçbir ayıbı görmemiş gibi değ-

şiveren gençkızlığının yeniden belirdiğini duydu. Dayağın acılarını engelliyordu bu güzellikler. Durgun su kurbağalarının otlardan ayırdedilmeyen renkleriyle birden sıçrayıp onları şaşırtmalarını görüverdi. Annesi inleyerek bir şeyler söylüyordu babasına. Söylenenleri anlamıyordu. Annesinin yaşamalarının neresinde yanlış yaptıklarını bağıra çağıra anlattığını biliyordu babasına. Gene yakmıyordu. Tüm geçmişlerini seriyordu ortaya. Kuşkusuz durmadan yinelediği bildik sözlerdi. Sonra bebekliğinde ninnilerine karıştırdığı avlularla çevrili ak badanalı evlerden söz ediyordu. Babası en utanmazca küfürlerle yanıtlıyordu annesini.

— Yok, diye bağırıyordu, dövünme budala karı. Yok... Yok...

Kapı kapanıp babası çıktığında Nesibe bükülmüş durumunu değiştirmemişti hiç. Sessizlikle dayaktan önceki odaları kuruluvermişti. Annesi neredeydi acaba? Sedirde miydi, yoksa pencerenin içerlek girişine mi dayanıp durmuştu? Acıları çoğalarak belirmeye başlamıştı. Yüreğinin gürültülü vuruşları bitince elleriyle birlikte bacaklarını da çözdü. Gözlerini açmadı. Göz kapaklarında ışığın kırmızılığını seziyordu. Birden tavana baktı. Çıplak yirmi beşlik ampulü gördü. Üşüdü. Korunamadığı ilk tokadın kabarıklığı duruyordu yüzünde. Ellerini yüzünden geçirdi. Vurulan yer yanıyordu. İçi sevgisizlikle doldu. Damağı kurumuştu. Doğruldu. Annesi pencerenin oradan birden yaklaştı. Kucaklamaya kalktı Nesibe'yi. Hoyratça itti kadını. Havada itme çizgilerini elleriyle sürdürdü.

— Vurma baba, dedim ona. Duymadı mı? Vurma, dedim.

Bir duraladı kadın, sonra çekingen,

— Hiçbir şey demedin, dedi. Sustun hep. Dedinse de duymadı baban. Büsbütün öfkelendi susmana. Yalan söyleme.

Annesinin sesi barışık ve pürüzlüydü.

— Sizsiniz yalancı. Yok avlulu beyaz evlermiş, yok saksılarmış... Hadi be siz de! Asıl yalancı sizsiniz. Hem de bu ihtiyarlığınızda.

Derinde bir şeyler kıpırdandı. Geçmiş yılların güzel anne gözleriyle bakıyordu kızına şimdi. Geriye doğru bir adım attı Nesibe. Gevşemedi. Annesinin de, babasının da onu sevmediğine inandırdı kendini.

— Ben yatacağım.

— Ekmek koyalım yanağına. Çürümesin. Çiğnenmiş ekmek yapayım şimdi.

— İstemem işte. Çürürse çürür n'olucak. Uykum var. Hem dayağı attırdın. Hem...

— Ben... Nesibe... Artık dayanamıyorum kızım! Benimki de can.

Nesibe çabucak bölmesine girdi. Ardından perde kapandı. Berelen-

miş gövdesiyle yavaşça oturdu. Aşık kemiğine rastlamış bir vuruşun sızısı beliriverdi oturunca. Küçük bir kutuya biriktirdiği ıvır zıvırını açtı. Yatağın üzerine boşalttı. Süsleri kopmuş saç tokasını eline aldı. Bakmaya başladı.

— Bu köşkte padişahlar otururmuş. Bak penceresinden, içi mermer döşeli havuzu göreceksin.

Nesibe her yanı tutmuş, serin, yosun rengi havanın içinden uzanıp yağlı boyaları kavlamış pencere pervazının yanma dayıyor başını. Benzersiz bir yenilik duygusu içinde, bu koca kentin en büyük parkında. Her yan topraklar, çakıllar, yapma çağlayanlarla dolu. Üstlerinde ağaçların kuytu birleşikliği ve renksiz, saydam, çok yükselmiş bir gökyüzü. Camdan koyu yeşilliği aralayarak görebildiği yerin bir düş olacak denli şaşırtıcı görkemi. Mermerden değil de, ak bulutlardan yerleştirilip dondurulmuş gibi duran havuza bakıyor. Duvarlarda yaldızla süslü, tavusları anımsatan çizgiler beliriyor ve bir cam kapının üstüne yığınla kazılmış çiçekler, sıcak iklim kuşları, arddan gelen ışığın içinde kayarca süzülüyorlar.

— Ne güzel buralar... Niçin açık bırakmıyorlar kapılarını? Kim bilir içersi ne hoştur. Çok şaştım evin içinde havuz olmasına. Üstelik fıskiyelerinden sular da akıyor. Kimseler de yok. Kim bakar buralara acaba?

— Ev değil orası, köşk.

El ele tutuşuyorlar. Yanındaki delikanlı öylesine özenli davranıyor ki Nesibe'ye, eşit bir birliktelik kuruluyor aralarında. Yürüyorlar. Sıkışık taflanların gözden gizlediği suların sesi taşıyor yola. Yüreğinde kütürdeyen bir acıyı duyuyor. İnceliklerle dolu bu park gezintisinin böylesine şaşırtıcı olacağını önceden hiç kestirmemiş olan Nesibe, baskınlaşan duyarlığın beklenmezliği içinde.

Her dalı ilkyazın ince yapraklarıyla bezeli bir ağacın altına oturuyorlar. Gittikçe sinmeye, çekilmeye başlayan, öteki erkeklerden edindiği pişkinlik, sonunda kökten bırakıyor Nesibe'yi. Somutlaşan, ellenmemiş bir gerçeklik kazanıyor gençkızlığı. Çimenlere yatıyor. Ağacın alttan görünen dağınıklığı, doluluğu coşturuyor içini. Öylesine bir mutluluk duyuyor ki, bu hiç yaşamadığı denli ağır on altı yaş sevincinin ağlamaya dönmesi bir an işi. Dudaklarını ısırıyor. Duyduklarını susarak bastıramayacağını anlayınca konuşmayı yeğliyor. Ağaç adlarını sıralamaya başlıyor.

— Telli kavak, selvi, kestane ağacı, akkavak, kara meşe, gürgen, ıhlamur, çınar, çam, kayın.

Başının üstündeki ağacı tanımıyor. Hiç tanımamış olsa da, bu altında Haziran sıcağının henüz yeterince ısıtmadığı topraklardan çıkmış, ince çimenlerinin üstüne yattığı ağacın adını bilmek istiyor. İlerde bu güzel Cumartesinin anısını adlandırmak gereğini duyacak elbet. Çünkü annesinin dediği gibi, bu çocuk onu almaz. Buna benzer ötekiler de. Her Pazar ya da Cumartesi vaktini birlikte geçirmeyi sevdikleri. Ellerini tutmaktan öteye gitmeyen yaşıtları. Para aldıkları, annesinin hemen, "Evet senin gibi işçiyi nerden bulacaklar? Üstelik beceriklisin. Hiç geç kalmazsın işine. Ya evladım az bile paranı arttırmaları. Ne diyorum biliyor musun Nesibe, baban da durmadan çıkarılacağı değil de sağlam bir iş bulsa. Ben de evde dikişe otursam. Senin çeyizini hazırlasam. Helâl süt emmiş (burada gençkızlık gülüşü dönüverirdi annesinin, çekingen, giz dolu)... Üç ayları da tutacağım bu yıl. Sana da bir somya alacağım yakında," deyip üstelemediği. Babasının, "Demek bizim kızın parasını arttırmışlar ha..." diye gülerek geçtiği... Yaşlılar takımı... Onlar var mı ki!.. İnanmak güç şimdi onların aşağılarda değişmez günleri sürdürdüğüne... Üstelik Nesibe büyüklerle olduğunda hep tek başına değil midir?

Aydınlık bir gülüşle soruyor delikanlıya :

— Bu ağacın adını biliyor musun?

Aynı kaygısız gülüş onun yüzünde de beliriyor. Bakıyor. Başka istekleri de var elbet. Nesibe bunu bilmez mi? O öyle şeyler öğrenmiştir ki, kendi bile düşünmekten sakınır. Gövdesinin iki üç yıldır tanıklık ettiği şeyleri bilmezlikten gelmenin kurtarıcı yumuşaklığına sığınır hep. Yüzü de hiç yansıtmaz, belirtmez kapatılmışları. Çünkü Nesibe şimdi güzel ütülenmiş ak bluzu, renkli karelerle bezeli eteği, sıkı taranıp atkuyruğu bağlanmış saçlarıyla iyi bir aile kızıdır. Hiçbir aşağılama bu karşıkoyuşu aşamaz. Sevilmeye, nazlatılmaya yaraşan bir kızdır. Üstelik duru ve açık gülüşüyle bunu kolaylaştırır bakılınca.

— Ben ağaçları pek bilmem. Daha çok gemilerle ilgili şeyler öğreniyoruz. Açık deniz kaptanlarına gerekli şeyler.

Anlamını yersizliğinden alan gülüşlerini sürdürüyorlar.

— Ninem olsa bilirdi, diyor Nesibe. Demin saydığım ağaç adlarını o bana öğretmişti. Gösterebildiklerini de göstermişti. Ama bu, anlattıklarının hiçbirine benzemiyor. Ad takalım ağaca. Ninem öldü de... Eğer sağ olsaydı bir anlatmamda çıkarırdı bunun ne ağacı olduğunu.

Delikanlı ağaca alıcı gözle yeniden bakıyor. Diplerine doğru koyulaşan kirpiklerinin içinden geçen aydınlıkta, maviye çalan gözakları ışıyor. Sağlam bir boynu var.

— En çok pruva direğine benziyor bu ağaç. Çok rüzgâr alır pruva direkleri de...

Nesibe takılan adı beğenivermiyor. Gerçi ağacın kıpırtısızlığı rüzgâra ters düşüyor ama... Dallarının kendiliğinden rüzgârlanmış, uzayan bükümleri var.

İsteklenme ilk kez açıkça beliriyor göğsünden doğru. Hiç duymadığı bir itiş bu. Utançla kalkıp dizlerine dayıyor başını. Öylesine belirgin ki kadınlığa doğru akan şey. Peki, önceleri? Önceler taşlaşan bir gövdenin aldırmazlığıyla dolu. Büzülüp kendine sokuluyor Nesibe. Bir de evde böyle yapar hep. Yarı aydınlatılmış, renksiz odalarının bir kıyısına büzülüp duraganlaşan zamanın dışına çıkıp düşler kurduğunda... Sevmediği, beğenmediği şeylere karşı takındığı karşıkoyma duruşunu yeniliyor. Oysa ilk kez isteklenmenin kaçışı bu. Yaşamasının getirdiği, dar yerlerin zorladığı yıllarla edinilmiş köklü davranış bugün dertop olmuşken isteğinin açığa çıkmasını örtüyor. Yanındaki, beğendiği okumuş delikanlının yakınlığının böylesine somutlaşıp, duygu vurmasına dönüşünün acı telaşı, tedirginliği içinde. O, salt çalıştığı yerdeki öteki kızlara özenip bunları seçmişti. Cumartesilerin yakışıklı delikanlıları. Üstelik Afrika'ya bile gidebilecek bir delikanlı. Lacivertlerinin yakasındaki sarı madenlerin daha önemli kıldığı giyimleriyle...

Afrika'yı Yavuz Sineması'ndan tanıyor. İnce, gergin, karnı atan bir kaplanın karanlıkta sürünerek yaklaşması... Gövdesi terleyen ağaçlar... Ayışığında binlerce yaban hayvanın, kıyısında ya da içinde barındığı, tüm dünyayı baştanbaşa dolaşan Afrika'nın gümüş nehirleri. Yavuz Sineması'nın hangar boşluğunda dalgalanarak cızırdayan filmin müziği... Boğuk çalan tamtamlar... Ölüm korkusu... Çaresiz zehirler... Tahta oturma yerlerinden filim bittiğinde zorla sıyrılan, bakımsız, gözleri aşırı büyük çocuklar. Dışarda gelecek filimlerin resimlerine bakmaktan kopamayan bir çocuk kalabalığı. Gece düşlerde sürdürülen serüven. Bu kez Nesibe de var içinde. İşte o Afrika'ya gidecek birini seçtiğinde gerekeni yapmış oluyordu. İşyerlerinde öbürlerini mi anlatacaktı kız arkadaşlarına? Yaşlıları. Para aldıklarını. Şu iyi aile kızı olmasını sağlayıveren etekleri, bluzları, düzgün topuklu ayakkabıları alabilmesine aracı olanları. Yoktu ki zaten hiçbiri... Soluğunu tutarak geçiştirmeye çalıştıklarını mı? Evet seçkin delikanlılar onunla evlenmezlerdi. Bilirdi Nesibe bunu. Önceki delikanlı nasıl da tutulmuştu. Mektuplarını iş arkadaşı Mürvet'e saklatıyordu. Kıyamamıştı yırtıp atmaya baştan sona övgü dolu bu yazıları. Gömülüyor düşünürken Nesibe. Beklenmedik, dert olabilecek bir yenilenmenin başladı-

ğını anlamış. İyisi mi sindiği dizlerinin arasından çıkmamalı.

— Beğenmedin mi ağaca bulduğum adı? Hıh?

Çimenlerin arasından hızla yürüyen sırtı yansıyan bir böceği izlemeye başladı.

— Beğendim, dedi Nesibe. Sesi örtülmüş, ezilmişti.

Delikanlı onu iki omuzundan tutuyor. Elbet o kadarından tutabilir. Sindiği zamanlar tek açıkta kalandır omuzları. Çekti kendine Nesibe'yi. Güçlüydü elleri, ama incitmeyen bir güç, yeterince kullanılmış. Kolları çözüldü. Başı ortaya çıktı. Güneş epey yatmış, sıcağını duydu gözkapaklarında. Açmamıştı gözlerini. Delikanlının gittikçe yaklaşan soluğunu duydu. Benzersiz bir çarpıntı başladı yüreğinde. Göğüslerindeki ısınma boynuna doğru yürüyordu.

— Seni öpebilir miyim?

Soruyor delikanlı.

On dokuz yaşın acemi, istekli pürüzlenmesiyle aşınıyor sesi sorarken. Ağzının yanına kaymış öpülmeyi sıkıca tuttu Nesibe. Kısa, ancak duyulur bir kısalıkta süren bu çocukça sakarlığın doldurduğu öpüşme şaşılacak bir güçle sarstı her ikisini de.

Gözlerini açtı. Her şeyin saydamlaştığını, birden aydınlandığını gördü. Bir kardeşe bakarmışça güvenle başını delikanlıya yakın tutmayı sürdürdü. Karşı konmaz ıpıltılarla sevecenlik akıyordu aralarında. Kuytuluklarda baharın bitmemiş nemi, güneşin ısısı arttıkça buharlaşıyor topraktan doğru.

Ayağa kalkıp yürümeye başladılar. Güneş ışıkları inmiş. Yersiz, hiç akılda tutulmaz gevezeliklerle geçirmişlerdi günü. Bir vapur iskelesinde durduklarında çevrelerindeki kalabalığı görüyorlar, gene de canlı sayamıyorlar. Birden elektrikler yanıyor, günün süren ışıklarında eriyor ampullerin sarısı. Denizden gelen esinti iskeleye kırılarak yaklaşıyor. Ne konuştuklarını yerlerine döndüklerinde bilemeyecekler. Mutluluk en öndeydi gün boyunca. Öylesine baskın bir duyguydu ki, neyin neden söylendiğini değil, kiminle olunduğunu önemli kılmıştı.

Hoyratça attı elindeki tokayı aldığı yere. Yatağının büyüklüğünce başlayıp biten sığınağında annesinin bildik seslerini izlemeye çalışıyordu. Odanın kapısı açılıp kapanınca onun çıktığını anladı. Yanlarına düşen mutfakta başlayan sesler bir iş tuttuğunu gösteriyordu. Düzenli nefes alışlarıyla ısıttığı çocukluk bölmesinden taşan ayaklarını serinliğe bıraktı. Yaz gecelerinin odalarına verdiği boğuntuyu yattığında duyardı. Hâlâ çocuk

uykusu olan uykularının kesin kopuşu gelene dek dönenirdi küçük girintisinde. Babasının vurduğu yerlerin yanması durmadan artıyordu. Sağ bacağını tuttu. Yukarıya doğru gezdirdi elini. Kalçasının yakınında derin bir sızlama belirdi parmaklarının altında. Her şeyin boşunalıkla yer değiştirdiği bir gece başlıyordu dışarda Nesibe için. Annesinin, babasının kendisini hiç sevmediğini yeniden anladı. Sevseler böylesine yüklenirler miydi bir Cumartesi için.

Dünün Cumartesi olduğuna inanamadı. Öylesine uzakta kalmıştı ki, dünkü Cumartesi. Yıllarca önce yaşanmışça eskiyip gidivermişti bir gecede. En iyi giyimi saydığı kareli eteğinin dayaktan buruşup, yırtılmış olabileceğini düşündü. Öfkelenmedi. Kopup duran bir şeyler dayaktan beri geçen saatlerde peşpeşe gelişiyordu durmadan. Annesinin sıcak demir ütüsünde, nemlendirdiği ak çamaşırları ütüleyişini andı. Ne de özen gösterirdi her şeyine Nesibe'nin. Doğruldu. Çevresine saçtığı giyimleri topladı. Giyindi. Saçlarını diplerinden doğru eliyle düzeltti. Tokasıyla boğdu elindeki demeti. Çantasından mendilini çıkardı. Tükürüp ıslattı, yanağında katılaşan acının üstüne bastırdı. Sessizce perdeyi araladı, çıktı. Ellerinde ayakkabılarını tutuyordu. Annesi elektriği yanık bırakmıştı. Demek çok dalgındı bu gece. Yemek masasında duran kulplu tuzluğa, ekmek bıçağına, çorap örmeye yarayan tahta yumurtaya baktı. Babasının içtiği sigaraların dumanları ampulün dibine birikmişti. Bir çorap yığını mindere bırakılmıştı. Adamın çizgileri yitmiş kaba kunduraları belki de bu çorapları giymekten çarpılıyordu. Ak duvarda asılı tek şey ipeği eskimiş kabının içindeki Kur'an'dı.

Başıboşluk duygusu ilk kez böylesine karşı konmazca beliriyordu. Ürküntüyle oda kapısını araladı, dışarıyı dinledi. Taşlıktaki hava ılık, tozluydu. Annesinin mutfaktaki seslerinden öte bir ses yoktu evin içinde. Her adım atışında vurulan yerlerinin acısı içine batıyordu. Kimsenin onu sevmediğini iyice pekiştiren bu acılar Nesibe'yi güçlendirdi. Karanlık taşlıktan geçerken leğene boşaltılan suyun sesi yayıldı çevreye. İçi burkuldu. Alışkın adımlarla yürümesini sürdürdü. Yaşadıkları yerleri açık seçik alabildiği yıllardan bu yana tanıdığı taşlıklardan birinden daha geçiyordu. Umudun barınamayacağı, bırakılmışlıkların kol gezdiği taşlıklardan birindeydi gene. Ayağı yumuşak bir şeye değdi. Sokak kedilerinden biri içeri sığınmıştı anlaşılan. Eğildi, el yordamıyla sıcak tüy tomarını okşadı. Gitmekten cayar gibi oldu. Üst kattan hızlı konuşmalar duyuldu birden. Açıldı konuşmalar, daha yakına geldi.

Sokak kapısının kolunu tuttu, çekti. Ekşi, değişmeyen havanın ge-

rilen yaz sıcağıyla dolu karanlık boşluğuna çıktı. Çömeldi, ayakkabılarını giydi. Yüreğinde çekilen bir damarı seçti. Uzun sürmedi bu.

Yukarlarda öbeklenmiş ışık kümelerinin görüntüsü açılana dek değişmez bir hızla yürümeye başladı. Pazar yerini geçip çeşmenin oraya vardığında yokuşa doğru baktı. Tanıdığı yokuşun gecenin ilk saatlerindeki yabancılığı ürkütücüydü. Başını gene kaldırım taşlarına eğmeyi yeğledi. Yokuşun sonuna varana kadar bakınmadan yürüdü. Her sabah, her akşam gidip geldiği yolların alışkanlığı, geç saatlerde çıkmış olmanın korkusunu engelleyemiyordu. Beyoğlu'na vardığında orası ışıklar içinde olacaktı. Aydınlıkta, bütün çocuklar gibi, Nesibe de korkmazdı.

Ana caddede bir iki erkek omuzuna çarptı. Tütüncünün sapağında kalakaldı. Akşam üstlerinin tanıdık kalabalığından ayrıydı şimdi çevresinden geçenler. Dağınık, saldırgan bir anlamla yüklüydü çoğunun davranışları. Tütüncünün yanındaki yapının girişi olan kuytuya sığındı. Girdiği yerin ucundan doğru gürültülü bir davul sesine karışan akordionun uzatıp durduğu, o günlerin yaygın şarkısı duyuluyordu. Kızlarla birlikte işlerinin en sıkışık, en yorucu saatlerinde ağızlarından düşürmedikleri şarkı. Evden ayrıldığından bu yana içinde büyüttüğü kurtulma düşüncesini bu şarkı sarstı. Mahallesinin bildik insanlarından iki üç yıldır uzaklaşmanın getirdiği başkalaşma, ilk kez onlardan kesinlikle ayrılma kararı verdiği bu gece, bozuluyor, dağılıyordu. Her sabah yedi buçuk, sekizde ayrıldığı, akşamları gün dönüp koyuluklar inerken döndüğü yerler canlı belirivermişti.

Yanından bir kadınla bir erkek birbirlerine dolanmışça sarılmış geçtiler. Ağır içki kokuları dar geçide dağıldı. Kadının kısa kollu giyimi bir omuzunu açıkta bırakıyordu. Adam seslerin geldiği kapıyı araladığında koyukırmızı ışıklarla dolu yere girerlerken kadın kahkahalar atmaya başlamıştı. Sesi çatlak, yorgun çıkıyordu. Adam tam kapı kapanırken kadının kalçasına eliyle bir şaplak indirdi. Nesibe sindiği yerden çıkamayacağını sandı bir süre. Duvara sırtını dayadı. Önünden taze badem satan bir çocuk geçti. Mavi gömleğinin açıklığından ak teni görünüyordu. Nesibe'ye alaylı baktı. Oysa öteki geçenler hiç görmüyorlardı. Daha kapandı oraya. Ne olursa olsun geri dönmeyecekti.

Kül rengi bir arsada çömelmiş arkadaşlarıyla birden kalkarak toztoprağa bulanıp sürdürdükleri koşuşmalarını anımsadı. Akşamları tahtaperdeyle ayrılmış yazlık sinemanın önünde bekleşirlerdi. Aralarında, geceleri sinemada "Fındık fıstık eğlencelik!" diye bağırarak satış yapan Harun'un en önem kazandığı andı bu. Çünkü Harun kapıda bilet kesen bah-

riyeli Salih'e yalvaryakar olup içlerinden o gün oyun boyunca kendisine en iyi davranan bir ikisini soktururdu içeri. Harun'un boynuna astığı tahta kutunun ardında kayboluveren çelimsiz gövdesi, paçaları kısalmış pantolonuyla, içeri bedava soktuğu arkadaşlarını, uçtaki koca gürgen ağacının dibine gelip burnunu çekerek yoklaması umulmaz bir ciddiyet içinde olurdu. Filmin ortalarında dışarda kalanlar da doluşurdu sinemaya. Sessizce süzülürlerdi ağacın altına. Ötekiler filme kaptırdıkları yürekleri ve akıllarıyla yeni gelenlere uysal, geçimli yer açarlardı. "Oğlanla kızın" serüvenleri bir çırpıda anlatılır, geç girenler gözleri perdede, söylenenleri seyrettiklerine eklerlerdi. Biraz büyük olanlar evlerden sinema için izin koparırdı. "Biz getirip götürürüz teyzeciğim. Salih Abi alıcam dedi hepinizi içeri." Bahriyeli Salih eskimiş, bol paçalı denizci pantolonunun üstüne geçirdiği mor gömleği, işi olmadığında elinde durmadan çevirdiği zinciriyle dururdu yazlık sinemanın girişinde. "Veletler!" derdi gülerek. "Geçen defaki gibi oğlan kötü adamı döverken bağırmak yok ha... Anlarlarsa sizi beleşe soktuğumu bir daha hava alırsınız."

Nesibe ve arkadaşları erliğini denizci olarak yapmış Salih Ağabey'e alttan alttan bakarlardı. Korkularından hiç yanıtlayan olmazdı içlerinde. Ya sinemaya almazsa kaygısı yeniliğini hiç yitirmeden her gece çarpıntıyla üzerdi onları. Salih Ağabey kışlık Yavuz Sineması'nda çalışmazdı. Çünkü gündüzleri havuzlarda kaynakçılık yapardı. Ama yaz geldi mi, briyantinlenmiş kıvırcık saçları, ince uzun boyu, güzel bıyıkları, bileğindeki deniz erliğinden kalma kalın meşin bilekliğiyle yazlığın önündeki yerini alırdı. Nesibe üç yıl vardı ki ne yazlık, ne de kışlık sinemalarına gitmiyordu kendi semtinin. Kimbilir belki de bahriyeli Salih hâlâ oradaydı. Yeni küçük çocukları parasız sokuyordu sinemaya.

Girdiği yerden caddeye çıktı. Bir şey aydı içinde. Arsalarda kızgın yaz güneşinin kavurduğu, uysal, kolayca gülen Nesibe değildi epeydir. Babasından yediği bu son dayağın acısını hiç unutmamalıydı. Böğründen doğru yayılan sızıltı kimseyi sevmemeyi kesinleştirdi kafasında. Öfkesi boynuna, şakaklarına vurdu. Yürümeye başladı. Aralıksız itişen kalabalığın içine katıldı. İlk kez neyi, nasıl yapacağının getirdiği şaşkınlığı gördü. Evden çıkarken kaçmanın yeteceğini düşünmüştü. Şimdi saat anca gecenin sekiz buçuğuydu ve Nesibe bu gecenin nasıl geçirileceğini bilmiyordu. Nedense daha önceden yaşadığını sandığı başıboşluk, o zamanlar kesinlikle yoktu demek ki. Ne de olsa dönülecek bir ev, onun davranışlarına kendi kurallarıyla korunak olan bir ana baba vardı. Yattığı küçük bölmesinde düşler kurarken yorgun inlemelerle uyuyan, sabahları konuşma-

sız, soluk, yoksul bir çayla günlerine başlayan annesiyle babası. Hiçbir oyalayıcılık bulamadığı odasını, günlerini, yıllarını kesinlikle itermiş gibi elindeki çantasını savurdu. Sapın uzantısının elverdiğince çanta boşlukta sallandı.

Sandviççinin önünde kendine bir peynirli sandviç aldı. Beyaz peynirlere domates, yeşil biber katılmıştı. Dudaklarını biberin acısı ilk ısırışta kavurdu. Gözleri yaşardı. İnatla kafasını kaldırdı. Gözlerindeki yaşarma, sıkı sıkıya kurmaya çalıştığı deminki aldırmazlığı yumuşatır gibi olmuştu. Kendisine bakan bir adama alışkın, arsız güldü. Adam ilkten caddenin kalabalığından arınıp tekleşmemiş bu gülüşün kime olduğunu seçemedi. Dikkatle baktı Nesibe'ye. Yeniyetmeliğin yüzünün, kollarının inceliğinde gezdiği bu küçük kızın utançsızlığından ürktü. Arkasını döndü. Bira bardağını eline aldı. Adamın davranışı yüreğinde oluşan katılığı dışavururcasına duyurdu ona. Önüne bakarak güldü. Hiçbir utanmanın engel olamayacağını anladı kendine. Korkusu geçti.

Dışarda yürüyen çok boyalı iki kadın, gösterişli salınmalarıyla iki erkeğin yolunu kestiler. Birinin dudak boyası, konuşurken kalın, yağlı deviniyordu. Adamların koluna girdiler.

Nesibe caddeye çıktı. Aralıksız uzayan yapıların gökyüzünü daracık açıkta bıraktığı, ağacı olmayan caddeyi gecenin bu saatlerinde yeniden tanıması gerekiyordu. Sokak aralarındaki saz salonlarının koca ışıklı çağrıları bitmez bir kirliliğe vuruyordu. Kaldırımların çevresindeki giyim dükkânlarma, parfüm, boya satan süslü vitrinlere, kuyumcuların sergilediği değerli taşların üstünde biriken gözalıcı yalımlara bakarak yürümesini sürdürdü. Bir sinemanın önünde durdu. Kâğıda çizilmiş büyük boyutlu resimlere baktı. Filmin adını okudu. Eskiden sinemaya girerken duyduğu serüven başlangıçlarına özgü ilginin artık yok olduğunu anladı. Koltukları yumuşak, özenli, yer gösterenleri sessiz yürüyen, seyircileri düzgün giyimli, kibar davranışlı olan sinemalardı bunlar. Filim başladığında motor sesi duyulmazdı. Yıldızlar konuşurken sesleri boğulmaz, ikide bir filim kopmazdı. Eğlencelik satanlarının Harun çocuktan daha büyük yaşta oldukları sinemalardı. "Benim sinemalarım değil elbet!" diye düşündü Nesibe. "Daha güzel, daha aydınlık hepsi. Gene de eskisi kadar heyecanlı filimler oynamıyor çoğunda. Ya da ben hiç yaşıtlarımla gelmedim bunlara. Büyüklerse hiçbir şeyden heyecanlanmıyorlar." Gerisini düşünmedi.

Girişte yanlara dayalı kapılardan birine yaslanmış, saçları oksijen sarısı bir kadına baktı. Göstermelik bir kendini beğenmişlik içinde, giren çıkan erkekleri tartıyordu bakışlarıyla. Uzun topuklu rugan ayakkabıları-

nın üstünde bel kırarak yürüyor, sonra dönüp gene yerini alıyordu. Tokasının gevşemeye yüztuttuğunu sezen Nesibe, eliyle sıkıladı saçlarını. Dik dik çevresine bakındı. Dışardan bir cankurtaran sesi duyuldu. Taşıtlar hızlarını kesip caddenin ortasını açtılar. Dik vurucu ses iyice yaklaştı, gişenin önündeki bozuk neonun titreşimleri cankurtaranın yaban sesiyle uyum sağlamışçasına tekliyordu. Nesibe ardına dönüp baktı. Bu ses ona bir şeyi çağrıştırıyordu. Eskiden, kendi mahallesinde bir evin önünden ayrılan ak bir araçtı anmaya çalıştığı. Bakışlarıyla caddeyi taradı. Gördükleri, geldiği yeri, oranın insanlarını, bildiklerini hiç andırmıyordu. Bakmasını direnerek sürdürdü. Diplerden doğru saran gizli bir ses duyuyordu sanki. Küçük bir kız, yangın yerlerinin, çocuklara açılmış alanlarında arkadaşlarıyla bezden yapılmış bir topu paylaşamıyor, çocukluğun tükenmez canlılığıyla koşuyordu durmadan. Bu boz, renkten yoksun görüntüyü iyice görmek istiyordu. Yitirdikçe de ezik aranıyordu gözleriyle.

Bacaklarının düzgünlüğü gelen geçenin ilgisini çekmeye başlamıştı. Daha çok babasını ya da ağabeysini bekleyen genç kız görünümüyle çevresinin taşkınlığını şimdilik geride tutuyordu. O uyuşmaz ses dağıldı. Sesle birlikte boz görüntü de susarak yok oldu. Geceyarısını hiç düşünmedi Nesibe. Her yan elektriklerle aydınlanmıştı. Kuytulara, ara sokaklara girmek zorunluluğunu daha bilmiyordu. Kaldırım diplerinde biten içerlek kapıların açıldığı dar, kirli koridorları, yağlı kapı tokmaklarını bilmiyordu.

Gişedeki kalabalığa doğru hızlı adımlarla yöneldi. Sağ yanağındaki tokat izi tam göğermişti.

Ak saçlarını özenle yandan ayırmış, eli bastonlu bir adamı iterek önüne geçti. Sinemaya bilet alan kalabalığın içinde kayboldu.

Yaya kaldırımı ana yoldan ayıran demir boruların üstüne bir sarhoş abanmış kendi kendine konuşuyordu. Sonra kusmaya başladı.

MEHMET DOĞAN

FÜRUZAN OLAYI

Füruzan, Ocak 1968'de Papirüs dergisinde yayımlanan "Taşralı" adlı hikâyesinden bugüne kadar dikkatle izlenen, her hikâyesi alışılmışın ötesinde bir okuyucu ve beğenir kitlesi bulan bir hikâyeci. O günden bugüne yazdığı tek satır araya gitmemiştir, denilebilir. Hem öyle ödül kazanmak, bir yarışmada birinci, ikinci olmak gibi herhangi bir olay da girmemiştir araya. Kendi deyişiyle "bakış açısı olmayan edebiyat denemeleri" ilk hikâyelerinden (1956-57) sonra 1967'ye kadar susmuş — ya da hazırlanmış — 1968'de yeniden yayımlamaya başlar başlamaz hikâyelerini, birden sevilmiş, tutulmuş, sözü edilen, aranan bir hikâyeci olmuştur. Edebiyatımızda azdır böylesi. Çoğunlukla, yazar adını okuyucuların belleklerine yerleştirinceye, kendi havasına alıştırıncaya, kendine ısındırıncaya kadar onları, birçok yazısı-çizisi kıyıda köşede kalır, unutulup gider; ya da üne ulaştıktan sonra yeniden dönülür onlara, yeniden akıllara gelir.

Oysa Füruzan için bunların hiçbiri olmamış, 1967'den sonra yazmaya başlar başlamaz edebiyat dergilerinin aranan, ilgiyle okunan hikâyecisi olmuştur. Sanki o yer boştu, onun için ayrılmıştı da geldi oturdu yerine. Tanıdık bir addı. Yadırganmadı, yabancısanmadı. "Taşralı" (Ocak 68, Papirüs), "Münip Beyin Günlüğü" (Mayıs 68, Papirüs), "Piyano Çalabilmek" (Ekim 69, Papirüs) günleridir bunlar.

Sonra birden "Nehir" (Mart 70, Papirüs) hikâyesiyle bugünkü Füruzan belirmeye başladı. İyi tanıdığı güneyi, çiftlik ağalarını, onların konaklarını, çoğu ayrılmayla sonuçlanan İstanbullu kızlarla evlenmelerini anlatıyordu. Acıydı anlattıkları. Bir ağrı çöküyordu yüreğine insanın, okurken Üzerinde "Yusuf ağanın erimiş adaleli sarkık karnının ağırlığı kayarken sanki" tavanı süsleyen üzüm salkımı resimlerini seyrediyordu on üçündeki yoksul kız...

Hemen ardından "Su Ustası Miraç" (Nisan 70, Yeni Dergi) geldi. "Nehir"deki çiftlik çevresini bütünleyen, bu çevrenin ekonomik temellerini daha iyi belirleyen, verdiği çevrenin günlük yaşantısına daha iyi girmiş bir hikâyedir *Su Ustası Miraç*. Füruzan'ın dengeli, en küçük ayrıntılarına kadar dikkatle örülmüş eksiksiz hikâyelerinden biridir. Ağa kocasından kalma toprakları yöneten Ana, hesabını kitabını bilir, *aklıba-*

şında büyük oğul bir yanda; evlerinde çalışanlara, hizmetçilere daha yakın, onları seven, koruyan, onca zenginliğe karşın "hükümet parasıyla okumak" isteyen, ama sonunda düşünceleri yüzünden başı derde girince hapse girmesini önlemek için "deli" raporu alınan, "her kavgası başkaları için" olan küçük oğul Vedat öte yanda; bunların arasında kendi gerçekliklerinden habersiz Satı, Döne, Döne'nin esrarcı kocası ve Miraç Usta (Neyin ustası bu Miraç Usta — Suyun ustası).

"İskele Parklarında"da (Haziran 70, Yeni Edebiyat) Füruzan'ın boyuna geliştirdiği, belki de ilerde bir romanın iskeletini oluşturacağı ana-kız tema'sı yeniden ortaya çıkar. Önce "Taşralı"da görünen, daha sonra "Parasız Yatılı"da daha da belirlenerek "Kuşatma"da geniş bir toplumsal çevre içine oturtulan bu temadan bir türlü vazgeçemez Füruzan. Her hikâyesinde bir ucundan alır işler onu. Çıkış noktası kendi yaşamının bir bölümüdür de ondan belki. *Parasız Yatılı* kitabının arka kapağında hayat hikâyesi anlatılırken, "İstanbul'da doğdu. İlkokula başladığı yıl babası öldü. Hiçbir ekonomik güvenliği olmayan aile (bir anne, bir kız) uzun süre sıkıntılı, dayanaksız yaşadı" denmektedir. Buradan yola çıkarak Füruzan'ın yaşanmış hikâyelerden öteye ulaşamayacağı, bir yerde tükeneceği, tıkanıp kalacağı söylenecektir ilerde. Oysa Füruzan bu tehlikeyi çoktan atlatmıştı bu sözler söylenmeye başlandığında. Kendi yaşamından aldığı ufacık bir temayı, "hiçbir ekonomik güvenliği olmayan" bütün yetim çocuklara, hayatta yapayalnız kalmış bütün ana-kız'lara ustalıkla yaymasını, belli bir çevrenin ekonomik ve sosyal temellerini ırgalayan bir genelliğe kavuşturmasını bilmiştir. Kişisel yaşantıdan yola çıkmayı bir hikâyeci için eksiklik, yetersizlik sayma eğiliminn yanlışlığı da bir kez daha ortaya konmuş oldu böylece.

Edirne'nin Köprüleri (Eylül 70, Yeni Dergi), Füruzan'ın ustalığını tartışmasız herkese kabul ettirdiği, doyumsuz güzellikte bir hikâyedir. "İnsan bütün yaşamı boyunca böyle bir tek hikâye yazsa yine de yarına kalır" sözleri bu hikâyeden sonra duyulmaya başlar. Gerçekten de, daha o dönemde bütün övgüleri hiç kuşkusuz haketmiştir Füruzan.

Her hikâyesine kattığı acı, buruk tad, "Hala Adile"nin diliyle doruğuna ulaşır bu hikâyede. Rumeli'den Edirne'ye, oradan İstanbul'a gelip yerleşmiş bir göçmen ailesinin sıkıntılı, yurt özlemi dolu ama tertemiz yaşamı, bu kez amca elinde büyüyen küçük yetim bir kızın ağzından anlatılır. Anılar birbirini çağırır, birbirini tamamlar, yoğun bir duygu yüküyle örer hikâyeyi yavaş yavaş. Füruzan en küçük bir fazlalık ya da noksanlık hissettirmez insana bu hikâyesinde. O kadar dengeli, her im-

genin, her konuşmanın, her anının yerli yerinde, "bu olmasaydı olmazdı" denecek kadar düzen içinde kullanıldığı bir hikâyedir bu. Kendine karşı duyulan "çekinme, saygı duygularından, her zorluğa karşı gösterdiği direnme, her olayda ortaya koyduğu şaşmaz tarafsızlığından" dolayı kocası, oğlu, gelini de içinde, herkesin "Hala Adile" dediği seksenlik göçmen nine, başına örttüğü "tek kırışığı, tek lekesi olmayan beyaz örtüsüyle" insan sevgisinin, yurt özleminin, doğruluğun akıllardan hiç silinmeyecek olan bir simgesidir.

Füruzan'ın hikâyelerindeki belki de en belirgin özellik, hikâyeyi okuyup bitirdikten sonra kahramanların, sözlerinden çok görünüşleri, davranışları, bir şeye karşı tutkuları, vazgeçemedikleri bir alışkanlıklarıyla belleklerde capcanlı kalmaları, hiç unutulmamalarıdır. Duygu yoğunluğunu en çok bunlarla verir. Örneğin, "Ah... Güzel İstanbul"da Güney illerinden birine kamyonuyla yük taşıyan uzun yol şoförü Sarı Kâmil'i uzun süre bekledikten sonra artık dönmeyeceğini anlayan Cevahir, iki yıldır birlikte yaşadıkları tek odayı olduğu gibi bırakıp gitmeye karar verir :

"Cevahir işlediği yastık yüzünü katladı. Her şey sustu kafasında, aklık gerildi. Bahçeye açılan kapıyı kapadı. Pencerenin perdesini kapıyı aşana kadar çekip örttü. Oda yumuşak bir loşlukla doldu. Üstünü değiştirmek için soyundu. Güzel, yuvarlak boynundan muskası, altını sallanıyordu."

Bu muska ve altın, hikâyeye rastlantı olarak girmiş gibi gelir insana önce. Ama onun ardından gelen,

"Sarı Kâmil, hiç de dedikleri gibi tek altınına tamah etmemişti. Gerçi iki olmamıştı altını ama..."

cümlesi birden durdurur insanı. Cevahir'in Sarı Kâmil'le yaşamaya başlamadan önceki — büyük ustalıkla çizilen — genelev yaşamını bir daha özetler insana; birlikte yaşamalarının doğruluğunu, güzelliğini bir daha kanıtlar ve Cevahir'in sonunu başlatır. Eski günlerine bir veda gibidir.

Bir de, Sarı Kâmil dönecek diye hazırladığı, bayatlatmadan nasıl tutacağını bilemediği zeytin yağlı dolmaları ev sahibine verişi vardır. Bir süredir yaşamaya alıştığı düzenli ev yaşamından bir ayrılıştır bu. Duygu yükü ağır, hikâyelere şiirsel öğeler olarak girmiş imgelerdir bunlar. Füruzan'ın hikâyeciliğinin belirgin temel özelliklerindendir. Sait Faik hemen her hikâyesinde yapardı bunu.

1971'in Şubatında *Parasız Yatılı* kitabı yayımlanır (Bilgi Yayınevi, Ankara). İçinde daha önce yayımlanmamış yalnızca bir hikâye ("Haraç") bulunduğu halde kısa süre içinde tükenir birinci baskısı, aynı yıl ikinci baskı yapılır. Ece Ayhan'ın dediği gibi, "bir tür hikâyeye saygınlık ka-

zandırmıştır" bu kitap. Gerçeği olduğu gibi vermek söz konusu değildir. Aslolan, gerçekleri, onları aklıyla, yüreğiyle bilinçli olarak tanıyan, onların içinde yaşamış, onlardan bir parça olmuş olan kişi ya da kişilerin gözüyle vermektir. Örneğin, bir eski İstanbul konağı, çocukluğunu, genç kızlığını, olgunluk çağını aynı konakta harcayan, köyden getirilip bırakılmış bir hizmetçinin gözüyle anlatılır "Haraç"da. "Haraç", biraz sonra değineceğimiz "Gül Mevsimidir" hikâyesiyle, onun ayrılmaz bir bütünleyicisi olarak Füruzan'ın en büyük, en güzel hikâyesidir. Konağın yirmi-otuz yıllık yaşamını bütün devir değişiklikleri, yükselişi ve çöküşüyle; içinde yaşayanların bütün acıları, zavallı, gülünç yanları ile birlikte bir yokuş boyu yaşarız Servet'in yanıbaşında. "İri iri dirsekleri, fırlak diz kapakları, kol gibi kalın telli saçları, her şeye 'evet' deyişiyle" herkesçe horlanan köylü Servet, yaşamının en güzel, en diri, en yaşanası günlerini bir konağın dört duvarı içinde — on yıl, on beş yıl sokak kapısından ötesini bilmeden — bir aşağı, bir yukarı at gibi koşturarak harcar. En pis işlerden, Rusuhî beyin hayvani arzularına kadar her şeyde kullanılacak bir mal, bir eşyadır o. Haraca bağlanmış bir güç, bir beden. Bir kadın bile değildir konağın hanımefendilerinin gözünde boşaltılmış, satışa çıkarılmış konağı bekletirler ona tek başına üç yıl. Sonra da onca yıl emeğin karşılığını, artık genç denecek hali kalmamış olan Servet'i konağın emektar dâva vekili yaşlı Fatin Beyle evlendirerek öderler.

Ya Servet? O neyi ödemiştir? Füruzan şöyle anlatıyor bunu

"Servet sessiz, bilinçsiz öder yapılan hainliklerin kendine ait olmayan hesabını... Bir yokuş boyu düşünülen yaşamından arta kalan tek tutku bir anayı aramadır Servet'te." (Yeni Gazete, 27 Nisan 1971)

Burada hemen Füruzan'ın ikinci kitabındaki (*Kuşatma,* Bilgi Yayınevi, 1972) bir başka hikâyenin sözünü etmek gerekir "Gül Mevsimidir".

"Haraç" ile "Gül Mevsimidir", birbirini bütünleyen, pekiştiren; aynı gerçeği iki farklı görünüşten, ama aynı bilinç süzgecinden hikâyecinin bilinç süzgecinden geçirerek alan iki hikâyedir. Teknik kuruluşları da birbirine benzer. "Haraç"da bir İstanbul konağı, bütün yaşamını o konakta hizmetçi olarak geçiren Servet'in bir pazar dönüşü yokuş boyu düşündükleri ile anlatılır. "Gül Mevsimidir"de ise benzeri bir İzmir konağı, konağın büyük hanımefendisi yaşlı Mesaadet'in, odasında tek başına geçmiş günlerini anımsayarak geçirdiği bir pazar gününün aracılığıyla anlatılır bize.

Konağın İzmir'de ya da İstanbul'da, hanımefendinin Mesaadet ya da Dizdar oluşu, ayrıntılardan başka şeyi değiştirmez. Olsa olsa İstanbul'daki

konak bir eski bürokrat konağıdır, İzmir'deki ise toprak ağalığından ticaret burjuvazisi içine karışmış bir zenginin konağıdır. Her iki hikâyede de baş kahraman, Birinci Dünya Savaşı sonrası kıpırdamaya, gelişmeye ve eski tüketici bürokrat sınıfın üzerinde yükselmeye başlayan burjuva sınıfıdır.

Bu sınıfın Anadolu'ya, Anadolu insanına bakışı "Gül Mevsimidir"de daha açık seçik verilir.

"Haraç"da, talana ve haraca dayanan bir toplum düzeninin yıkılmaya yüztuttuğu, Anadolu'da yeni bir yaşam düzeninin Kurtuluş Savaşı içinde filizlenmeye başladığı günlerdir söz konusu. Dağılmakta olan konakta herkes kendini yeni duruma uydurmaya, kendi kurtuluş yolunu bulmaya çalışmaktadır. Eski İstanbullu aşçı Şehime hanım, Servet'e şöyle der "Asıl şaştığım sensin. Sen sürüneceksin, a benim iki gözüm. Sen iyice dişsiz tırnaksızsın."

"Gül Mevsimidir"de sarsıntı geçiren sınıf çabuk toparlamıştır kendini bir başka ekonomik düzenin eşiğinde. Toplumdaki değişikliklerin kendilerine neler getireceğini, daha doğrusu neyi değiştirmeyeceğini çok iyi anlamıştır

"Padişahlık zamanının soylusuyuz bizler. Babam sonraları zadegânlığını belirten adının ekinden vazgeçti Cumhuriyet adlara eşitlik getirince. Ailemize Dürrüoğulları dendi. Böylesi sade nüfus kâğıdımızda geçen bir şeydir tabii. Gene de bilenler, duyanlar için biz Dürrüzadeler'izdir. Bu değişmedi ve değişmez... Cumhuriyet kurulur kurulmaz yetenekleriyle yeni işlere yönelip körüklü pantolonuyla, halis glase çizmeleriyle gezerek, soylu atlarının üstünde çiftliklerimizi denetleyen adam olarak kalmadı diye kıskandılardı babanı kızım." (s. 229)

Zenginliği, soyluluğu doğal bir hak, kendilerinden başkalarının kaldıramayacağı bir yük, zor bir iş kabul etmektedirler

"Zenginliği sürdürmenin, soylu ve varlıklı gibi davranmanın zorlukları, gündelik ekmek, iki parça çul düşünmekten kat kat güçtür. Hayır, kolay değildir! Kurallarımızın sayısı binleri aşar bizim... Biz ayaktakımı gibi olabilir miyiz? Azla yetinme zorunda kalanların çektiği neymiş? Gülerim böyle lâflara." (s. 277)

Oysa kendilerine bugünleri sağlayanlar, "şimdi yorgun, günlerce, gecelerce silinmemiş çapaklarla örtülü gözleriyle olanları görmüyormuşça bir yürüyüşle dönüyordu sağ kalanlar. Cahildiler. Kazanılan zaferin dışındaymış gibi sürükleniyorlardı. Unutulmuştular. Kendileri de hasımlarımızı denize döktüklerini unutmuşlardı..." (s. 264). "İğrenti verecek gibi ko-

kan, boz paçavralara bürülü, yaraları irinli kabuk tutmuş insan artıkları" İzmir'in en seçkin semtinden geçerken "bazı konakların bahçesindeki bekçi köpekleri huysuzlanıyordu... Köpekler, yabancılar sokak bitimlerinden yitene dek huysuz ulumalarını sürdürüyorlardı. Bahçe kapılarına kadar süpürülüp parlatılan bu sokakların ucundan dolanıp nereye gidebileceklerini anlayamıyordum. Onların oturduğu yerlere nasıl bağlı olabilirdi bizim yerlerimiz? Uzaktan da olsa bu ilintiyi kesinlikle kuramıyordum." (s. 266)

Mesaadet hanımın, kendi sınıfından olmayan Rüştü Şahin'le kurduğu sevda ilişkisi değişik yönlerden yorumlanabilir. Bir yanıyla, gencecik iki insanın doğal bir yakınlaşmasıdır. Ve Rüştü Şahin'in ancak savaşta ölüşüyle, herdem taze, tek güzel, tek haklı şey olarak kalacaktır : Renksiz, coşkusuz, yalan ve dolanla dolu yaşammın tek aydınlık köşesi olacaktır Mesaadet'in. Mücevherleri, emlâki, değerli eşyaları ve pek öğündüğü soyluluğu gibi mutluluğunun bir tamamlayıcısı, eski gençlik, güzellik yıllarının anımsatıcısı olarak kalacaktır.

Öte yandan, kendi çıkarından başkasına gözleri kapalı olan bu sınıfın Kurtuluş Savaşını anlayış, değerlendiriş biçimini en gerçekçi yanıyla yansıtan bir aynadır Rüştü Şahin :

"İzmir'in dört bir yöresinde dağ ateşleri yanıyor. Orta Anadolu'da kadınların çocuklarının ölümüne ağlamaya vakitleri yok. Sen bir beni tutturmuşsun. Canının çektiğine, her şeyin hemen olmasına alışmışsın. Bekleyeceksin, herkesle birlikte mutlu olacağız," (s. 246) diyen Rüştü Şahin'in karşısında, Yunan ordusu İzmir'e girince :

"Harekâtımızı akıllıca, iki yanı da kuşkulandırmayacak gibi ayarladık. Mallara el koyarlarsa zaten bir şey bulamayacaklar. Ama sanmam. Esrafla iyi geçinmek isteyeceklerdir," diyen babası vardır Mesaadet'in.

Mesaadet'in kendisi ise, savaşa katıldığı, gidip öldüğü için kızar Rüştü Şahin'e. Her şeyin kendisini mutlu etmek için olduğuna inanmış bir soylu ağzıyla : *"Öfke içimi kavuruyor. Mutsuz etti beni. Hakkı yoktu buna,"* der.

Parasız Yatılı kitabı nasıl "Haraç" hikâyesiyle zenginleşmişse, *Kuşatma* da "Gül Mevsimidir"le zenginleşiyor. Yeniden dikkati topluyor Füruzan'ın üzerine usta bir hikâyeci olarak.

Kuşatma'daki "Redifeye Güzelleme" ve "Gül Mevsimidir" dışında kalan hikâyelerin dördü de daha önce yayımlanmıştı çeşitli yerlerde.

"Tokat Bir Bağ İçinde", iki bölümü arasında organik bir bütünlük bulunmayan; iki bölümde anlatılan iki kadın tipinin gereksiz biçimde soyutlaştırıldığı, kandırıcı olmayan karşılaştırmaların, zıtlaştırmaların yapıldığı bir hikâye, bence. İlerde Füruzan'ın insanları daha ayrıntılı olarak incelendiğinde üzerinde daha da durulabilir bu konunun.

"Kuşatma" ve "Ah.. Güzel İstanbul", Konur Ertop'un çok haklı olarak belirttiği, "Füruzan'ın ayrıntı ve betimleme düşkünlüğü"nden (Soyut, 44, Şubat 1972) doğan bazı aksamalara, hikâyeyi zayıflatan, bütünlüğünü bozan bazı kısa bölümlere karşın gene de güzel hikâyeler...

Füruzan, sıcak, acılı, yer yer insanın içine işleyen anlatımıyla toplumumuzdan çok iyi tanıdığı kesitler veriyor bize. Çok yazmasına karşın yavanlığa düşmemesinin nedenini, el atmış olduğu çevreyi, bu çevredeki insan kaynağını iyi tanıyor olmasıyla açıklayabiliriz. Ancak, kendisini bekleyen tehlike de burada yatmaktadır. Alışmanın, elde edilmiş bir teknik ustalığın bir sanatçıyı sürükleyebileceği "kendini tekrar" tehlikesidir bu. Füruzan'ın bu tehlikeyi göreceğine, bunun tam karşıtı olan "kendini aşma, yenileme" çabasını göstereceğine inanıyor, güveniyorum ben.

DÜNYA VE BEN

2

Sözcüğü inceleyelim. Tıpkı, bir İngiliz lirası değerindeki kâğıt para gibi basit bir şeyin, değer ve fiyat, arz ve talep, kazanç ve maliyet alanlarındaki yansı izleyince akıllara durgunluk verecek oyunları ortaya serişi gibi sözcük de tüm bir ideolojik gelişim evreninin mikrokozmozudur.

Sözcükte bir öznel yan (duygu), bir de nesnel yan (algı) vardır. Ama bunlar sözcüğün kendisinde düşünce halinde yoktur, tıpkı kâğıt paranın kendi kendine kâğıt ve mürekkep olarak yokluğu (değersizliği) gibi. Bunlar sözcüğün içinde ancak dinamik bir toplumsal iş olarak vardırlar, tıpkı kâğıt paranın ancak değiş-tokuşta varoluşu gibi.

Sözcük söylenir ve işitilir. Bu işi yapanlara konuşan ve işiten diyelim. Sözcük gerçekliğin duyularla algılanabilen bir parçasını gösterir : bu onun simgesel ya da ilgili çevresidir. Konuşan, işitenin algısal dünyasını, sözcüğün simgelediği şeyi kapsayacak şekilde değiştirmeyi istemektedir. Örneğin, "Bak, bir gül!" diyebilir. İşitenin gülü görmesini ya da bir gül görme olasılığının farkında olmasını istemektedir. Ya da, "Bazı güller mavi olur," diyebilir; bu durumda işitenin algı dünyasını mavi gülleri de kapsayabilecek kadar değiştirmek istemektedir. Ve bu, en gelişmiş ve anlaşılması güç matematik yargılara kadar gider.

Ama bunu yapmak için önce konuşan ve işitence Ortak Bir Algı Dünyası ile Ortak Algısal Simgeler — hem konuşan, hem de işitenin geçerli kabul ettiği, bu ortak dünyadaki şeyleri gösterecek simgeler — olmalıdır.

Bu Ortak Algı Dünyası, gerçeklik ya da hakikat dünyasıdır; bilim ise onun en genel ifadesidir. Bilimin, insanların gerçekliği değiştirme yaşantısıyla kurulmuş olduğunu gördük. Bazan kavrayışlar ya da algı dünyası olarak da tanımlanır (aradaki fark, yapmadır). Çünkü "mavi" ve "gül" bu dünyada bilinen şeylerdir; konuşan, işitenin algı dünyasını içine mavi gül (kavramını) sokarak değiştirebilir. Mavi ve gül şimdi bir araya gelmiş ve yeni bir şey yapmışlardır — daha önce Ortak Algı Dünyasında olmayan, ama şimdi parçaların toplamından daha fazla bir şey olan bir bütünün içinde birbirini renklendiren bir karışım.

Bu işlemin sonucu ne olmuştur? *Konuşanın* algı dünyasında olan, ama *işitenin* algı dünyasında ya da her ikisinin *ortak* algı dünyalarında

olmayan bir mavi gül, ortak algı dünyasında meydana gelmiş ve işitenin algı dünyasma işlemiştir. Dolayısıyla hem işitenin algı dünyası, hem de ortak algı dünyası değişmiştir. Bu sırada konuşan, "Mavi gül kokusuzdur," dese, cümle daha önce sahip olamayacağı bir anlam kazanacaktır, çünkü mavi güller konuşanın ve işitenin ortak algılar dünyasında varolan bir şeydir artık.

Dikkat edilirse, yeni bir sözcüğün, ortak algılar dünyasına yeni bir şey sokması esas değildir; ama bazan bu yolda da kullanılır. "N mavi bir güldür", "N kokusuzdur" diyebilirdik. Birçok yeni şey — yeni sözcükler uydurmaktan çok — varolan simgelerin yeniden bir araya getirilmesi, açılması, sıkıştırılması ve yerinden çıkarılmasıyla ortaya konur.

Ama bu işlem yalnızca işitenin algılar dünyasını ve ortak algılar dünyasını değiştirmez. Çünkü konuşan, kendisinin garip bir çiçeğe dair benzeri olmayan yaşantısını işitenin gözünde canlandırabilmek için, onu o gün geçerli bir hale sokmak zorundadır. Daha önce ya da o güne kadar görülen herhangi bir şeye benzemeyen o çiçek onun gözünde bir mavi güle dönüşmek zorundadır : bir çiçek olarak, *gülgiller* familyasına girmesi, görülen bir gül olarak da *mavi* renge bürünmesi gereklidir. Böylece bildiri işi ortak algılar dünyasıyla işitenin algılar dünyasını değiştirişi gibi onun yaşantısını da değiştirmiş ve sanki onu toplumsal sınırlar içinde tutmuştur.

Ama ortak dünyanın, bireyin biricik yaşantılarını kavramsal ve sıradan hale getirmekle izlenimlerimizi ucuzlattığını, zayıflattığını düşünmek, süreci tersine çevirmek demek olurdu. Biz, yaşantıya, onu "yenilir", "yenilmez", "tehlikeli", "zararsız", "parlak", "karanlık" gibi kısımlara bölen geniş içgüdüsel ilişkilerle karşılık veririz. Ortak yaşantı dünyasına sahip olmamız, yenilmez şeylerin arasında çiçekleri, çiçekler içinde gülleri, parlaklıklar içinde renkleri, renkler içindeyse maviyi ayırdetme olanağı verir bize. Böylece nesnel gerçeklik, toplumsal araçlar yoluyla, bilincin eşiğindeki o karanlık, uğultulu kaostan ayırır kendini. Toplumsal dünyamız ne kadar karışık olursa, bireysel görüngüler o derece bir sıra kavramın kesişme noktası olur ve dolayısıyla o derece bireysel ve biriciktir. Bir kez daha tekrar etmeliyiz toplum, bireyin gerçekleştirilme aracıdır, dolayısıyla da özgürlüğe giden yoldur. Algıyı toplumsal *çerçeve* içinde tutmak, onu bilinçli tutmaktan başka bir şey değildir.

Konuşanla işitenin algı dünyalarıyla ortak algı dünyasındaki bu değişiklik Sözcüğün özüdür. En basit sözcük bile, önemsiz de olsa böyle bir değişiklik meydana getirir.

Sözcük, ancak dinamik bir toplumsal iş olarak tamamen gerçekleştirilebilir. Tıpkı bir kâğıt paranın ancak bir toplumsal iş olarak varoluşunu görmemezlikten gelişimiz gibi, bunu da görmemezlikten geliriz; çünkü işbölümünün ortaya çıkardığı karmaşalar, bir pazarın araya girişiyle, üretici ile tüketici arasındaki etkilenmeyi geciktirir. Bir sözcük gibi kâğıt para da bir insanla bir başka insan arasındaki bir değişimin ifadesidir ancak — birinde mal, öbüründe fikir değiş-tokuşu — ama mal üretimi koşulları onlara birer kavram olarak gizemli bir varlık verir — birinde "değer" kavramı, öbüründe "anlam" kavramı.

Bu yüzden insanların kafalarını, bu özel algı dünyalarıyla, daha sonra da ortak bir algı dünyası meydana getiren bazı ortak algılarla (ya da kavramlarla) dolu olarak düşünmeli ve dolayısıyla onlara birbirinin özel dünyalarını değiştirme, niteleme araçlarını vermeliyiz. Bu özel dünyalar, tıpkı bunları kafalarında taşıyan insanlar gibi, birbiriyle ilişki halindedir. Bu ilişkiler ağı Hakikattır.

Ama hakikat, ya da algı kendi kendilerine tam birer üst yapı olarak yokturlar. Ancak *maddi* değişimlerin yankıları olarak vardır onlar. Ortak algı dünyası hem doğruyu, hem de yanlışı içerir. Doğru ya da yanlış, "Ortak algı dünyasında yaşayış"tan başka bir şey demek değildir. Hakikat yalnızca ortak algı dünyasının maddi gerçeklikle faal ilişkisi yoluyla ayırır kendini yanlıştan.

İnsanın Doğayla karşılıklı etkisinin ekonomik üretimle durmadan zenginleştiğini görmüştük. Ekonomik üretim bir araya gelmeyi zorunlu kılar, bu bir araya geliş ise karşılığında sözcüğü ister. Çünkü insanlar, birlikte çalışabilmek, yani içgüdüsel olmadan birlikte iş görebilmek için ortak bir *değişebilir* algısal gerçeklik dünyasına sahip olmalıdırlar : değişebilir derken "eylemleriyle değiştirebilecekleri" demek istiyorum; "eylemleriyle değiştirebilecekleri" derken de bunun içine, şafak, güneş-ay tutulması gibi önceden bilinebilen değişiklikle, "burada" ve "orada" gibi yeri tayin edebilen değişikliği katıyorum; çünkü insanın kendi üzerindeki kontrolu, örneğin, onun geceleyin şurada ya da burada bulunmasını ve zaman ile yerin basit algısal ayrımının sonucu olarak eylemleriyle gerçekliği değiştirmesini mümkün kılar. Bu nedenle, insanların ekonomik üretimde bir araya gelmeleri, sözcük aracılığıyla, kendi özel algı dünyalarında ve ortak dünyada, her ikisini de zenginleştirerek durmadan değişiklikler doğurur. İnsanın çalışan ellerinden, yüzyıllardır süregelen yaşamında gerçekleştirmiş ya da keşfetmiş olduğu bütün değişikliklerin yansısı olan hareket halinde koskoca bir üst yapı yükselir. Bu ortak dünya, çok

geçmeden, gizli yaşamı ve bilinmeyen yaratıcı güçleri birbirini tamamlayan pazar kadar karmaşık ve somut toplumsal yaşamdan uzak, ona yabancı hale gelir.

Düşüncenin ya da ideolojinin gölge dünyasıdır bu. Gerçek dünyanın, insanların kafalarındaki yansısıdır. Daima ve zorunlu olarak, gerçek dünyanın simgesinden başka bir şey değildir. Daima ve zorunlu olarak, nesneyle faal ve anlamlı bir ilişkisi olan bir yansımadır; onun doğruluğunu sağlayan da, yansımanın izdüşümsel nitelikleri değil bu etkinlik ve anlamlılıktır. Evrenin her bölümü izdüşümsel olarak, kalan kısmı yansıtır; çevresinin bilincinde olan yalnızca insandır. Fikir, şey değildir : yansı, nesne değildir; ama birisi ötekini ifade eder ya da yansıtır. Sözcükler, gerçekliğin küçük parçalarının fotoğrafik bellek-imgeleri olan algılara bağlanmışlardır. Bu algılar kavramlar halinde erir, en geniş ve en soyut tarzda bir düzene ve sıraya girer. Ya da daha doğrusu, farklılaşma ve bütünleşme yoluyla "varlık"ın — en basit algı — geniş ve uğultulu kaosu içinde başka kavramlar ve algılar çıkar. Tıpkı anımsanan bir algının simgesel olarak kabul edilişi gibi bütün bu fantasmagori, insan tarafından, sadece simgesel olarak kabul edilir. İnsan belli bir atı ansırken ya da "at" kavramı üzerinde dururken, her iki durumda da kafasının içinde gerçekten bir at olduğunu düşünmez. Hattâ daha incelmiş bir kavram olan "iki" kavramı üzerinde dururken bile bütün iki şeylerin kafasının içinde olduğunu ya da kafasının çift olduğunu düşünmez.

Sözcük, düşüncenin bu gölge dünyasını gösterir ve bir insanın kafasının içinde bu dünyanın parçalarının hayalini uyandırır. Ortak Algı Dünyası, geçirdiği bütün sıkışmalar, düzenlenmeler ve yer değiştirmelerle birlikte dış gerçekliği gösterir ve onu simgeler. Eylem için harekete geçirilen gerçekliğin tüm algılarıdır o. Temelde yatan gerçekliğin etkilenmesiyle algılara ne olduğunun bir özetidir. Sözcük, yaratılmasına yardım ettiği bu gölge dünyayı simgeler; bu yüzden de bir simgenin simgesidir.

Doğru ve yanlışlar dünyasıdır bu. Sözcük, eylemin toplumsal bir buluşmasını, birleşmesini ifade eder. "X buradadır." Bir grup insan "burada" sözcüğünü hep birlikte kullanıyor, biliyorsa doğrudur bu. "S mavidir" cümlesi, bildirinin bir sonucu toplumun S'ye karşı tepkisinde bir genel benzerlik varsa doğrudur, (örneğin, onu bir kâğıt üzerinde herkesçe bilinen renkle karşılaştırarak). Tabiî daima toplumun somut yaşayışına işaret etmeyiz — Ortak Algı Dünyası, birçok durumlarda (mantık, yasalar, belgeler) yalnızca kendisine başvurulacak derecede düzenlidir. Ama bu gölge dünyaya başvurularak çözülemeyecek bir ayrım varsa (bir hi-

potez ile bir yaşantı arasındaki çelişki gibi) bu durum, ortak alg. dünyasını değiştiren (yeni hipotez) maddi gerçekliğe (kesin deney) başvurulmak yoluyla çözülebilir ancak. Bu şekilde gölge dünya maddi gerçeklikle organik bağlantı halindedir, yaşamı ve onun çelişkisinden büyüyen şeyi devamlı olarak emer. Teori ve pratik arasındaki çelişki, ikisini de ileri iten şeydir. Yalnızca onların organik birliği, birbiriyle çelişmelerini mümkün kılar. *Yanlış, sıcak*'la çelişemez çünkü farklı alanlardadır yerleri bir değildirler. *Yanlış doğru*'yla, *sıcak* ise *soğuk*'la çelişir. Hakikat ve hata gölge dünyanın çerçevesi içinde kalamaz; çözümlenmeleri maddi dünyaya başvurmayı gerektirir. Gölge dünyanın sınırları içinde kalan herhangi bir tartışma hakikat ve hataya dair değil, varlığa dair bir tartışmadır. Bu dünyanın tüm işlevi, maddi gerçekliğin doğru ve kısa bir yansısı olmaktır; yalnızca durgun bir yansıma değil, dinamik bir yansıma.

Çeviren Mehmet Doğan

ZEMBEREK

Başar Sabuncu'nun *Zemberek* adlı oyununu uzunca bir zaman önce seyretmiş olduğum halde, aldığım notları önüme koyup bu konuyla ilgili bir yazı yazma olanağını yeni buldum. Çeşitli nedenler girdi araya. Bu yazının yayımlandığı tarihte *Zemberek* afişten kalkmış olur mu, ya da kalktığı takdirde yazı aktüelliğinden bir şey kaybeder mi? Bence böyle bir soru yersiz düşebilir. Çünkü bu yazıların, kimi gazete ve dergilerde çıkan "eğlence rehberi" niteliğindeki eleştiri yazılarından ayrı olmasına özellikle dikkat ediyorum.

Başar Sabuncu'nun oyununun önemli bir oyun olup olmadığı rahat rahat tartışılabilir ama, oyunda ele alınan yabancılaşma konusunun önemi üzerinde konuşmayı gereksiz bulurum. Yabancılaşma, günümüzde ve özellikle aydınlar kesiminde örneklerine sıkça rastlanan bir olgu durumuna geldi. Çevremizde olup bitenlerin bize ters düşmesi, yeterince anlaşılamama, karşımızdakilerle kolay diyalog kuramama yüzünden, olmak isteyip olamadıklarımız, yapmak isteyip yapamadıklarımız yüzünden bazan en yakınlarımıza bile uzak, kapalı durmuyor muyuz? Giderek içe dönük, tatsız kişiler olmuyor muyuz?

Yabancılaşma olgusu, kişiyi, ussal yapısı ve ruhsal direnciyle orantılı olarak, iki sonuçtan birine götürür : sürekli olarak yabancılaşma durumunda kalmak, ya da bir yerde zembereği boşandırmak. Sabuncu oyununda bu ikinci sonucu seçmiştir. Recep, bir içkievinde sarhoş bir adamın uluorta konuşmasına kızacak — başka bir deyişle, direncini yitirecek — ve masadan kaptığı şişeyle adamı öldürecektir.

Burada biraz durmak gerekiyor. Başar Sabuncu'nun bu seçimi isabetli midir, değil midir? Bunun tartışmasını yapmak için! Öyle ya, zemberek eğer bilinçsiz bir zemberekse içkievindeki bir anlık hezeyanı, Sabuncu'nun deyişiyle "kafasının bozulması" kolaylıkla hoş görülebilir. Ama bilinçli bir zembereğin niçin böyle davrandığının açıklamasını yapmak biraz güç olabilir. Başar Sabuncu, Recep'in bilinçsiz bir kişi olduğunu, oyun üzerine yazdığı yazıda da özellikle belirtmiştir : "Bilinçsiz kişinin, sınıfına, dış dünyaya, giderek kendine yabancılaşması..." Demek ki Sabuncu'nun oyunda canlandırmak istediği tip, böyle bir tipti, böyle bir kimseyi,

fazla tahsili olmayan bir işçiyi düşünerek yazmıştı oyununu. Ne var ki, tasarlananla ortaya çıkarılan birbirinden ayrımlı şeyler oluyor, yani Recep okumuş, kafalı, aydın bir tip olarak çıkıyor sahnede karşımıza. Bunun yazılıştan mı, sahnelenişten mi, oynanıştan mı ileri geldiğini bilemem. Onu Başar Sabuncu, Umur Buğay, Salih Kalyon düşünsün. Ama ne yalan söyleyeyim, Recep bir fabrika işçisinden çok, üniversitede okuyan bir öğrenci gibi geldi bana.

Başar Sabuncu, konformizme kul köle olmuş, olaylara yüzeyden bakan, her türlü rahatı yerinde bir karı-kocanın gazetede bir cinayet haberi okumalarıyla başlatır oyununu. Adamla karısı olay üzerine çeşitli yorumlara girişirler kendilerince. Bundan sonra Recep'in öyküsü, dramı verilir. Recep'in fabrikadaki kısa serüveni, kraldan çok kralcı olan ustabaşının tutumu karşısında işi bırakması, bu yüzden evde annesiyle tartışması, dışarı gitmek üzere İşçi Bulma Kurumu'na başvurması, oradan umutsuzca ayrılışı, evlenme üzerinde direten ve her şeyin iyisini isteyen nişanlısını yüzüstü bırakması, bir yedek parçacı tarafından kendisine teklif edilen işi reddetmesi ve sonunda, içkievinde bir sarhoşun ileri geri sözlerine kızarak kafasına içki şişesini indirmesi mahkeme sahneleriyle karıştırılarak sunulur seyirciye.

Zemberek, bir genç kuşak yazarının her gün burun buruna yaşadığı kişilere, olaylara değgin gözlemleri oldukça gerçekçi bir açıdan yansıtması bakımından önemli sayılabilir. Başar Sabuncu, Recep'in öyküsünü anlatmada belli bir başarıya ulaşıyor. Ne var ki, oyunun kuruluş bakımından yüzde yüz başarılı olduğu söylenemez. Sözgelimi, bir sahne oyununun gerektirdiği gerilimden yoksun. Bunun nedenini, hem Sabuncu'nun birtakım sahneleri ardarda ekleyerek iç çatışmalara fazlaca yer vermemesinde, hem de film çalışmasının oyun içinde hatırı sayılır derecede büyük yer kaplayışında aramak herhalde doğru olur. Ama bunlar, gene de oyunu "anlatımı temiz" bir oyun olarak nitelememize engel olmaz sanırım. Sabuncu açık, akıcı bir dil kullanıyor oyununda. Yalnız, Recep'in "öyle"leri bana biraz fazla gibi geldi.

Oyunun filmlerini hazırlayan Tan Oral, konunun yatkınlığını fırsat bilip dilediğince denemelere girişmiş kamerasıyla. İyi görüntüler yakalamış. Yalnız, filme bu denli ağırlık verilmesi gerekli miydi, onu bilmiyorum.

Oyunu sahneye koyan Umur Buğay, çok titiz bir çalışma yaparak, metnin eksiğini gediğini kapatmış, oyunun baştan sona dek ilgiyle seyredilir bir duruma gelmesini sağlamış.

Recep'i oynayan Salih Kalyon'a yazımın başlarında söylemiş olduğum nokta dışında söyleyebileceğim pek bir şey yok. Hem çok kolay, hem çok güç olan bir rolü, vasatın altına düşmeden oynuyor. Adam'ı ve Pehlivan'ı oynayan Arif Erkin bir aşama içinde. Mehmet Akan özellikle İşsiz'de şimdiye dek alışageldiğimizin dışında, ilginç bir kompozisyon çizmekte. Erdoğan Tuncel, Başkan ve Seyfi'de oldukça başarılı. Öcal San Mahmut'da biraz zayıf kalıyor. İhsan Bilsev'in Osman'da çıkardığı oyun övgüye değer. Veli'yi oynayan Cengiz Gürpınar, yarın için umut veren bir çocuk oyuncu. Umur Buğay özellikle Kâtip'de son derece gerçekçi oynuyor. Genco Erkal ise, kısacık sahnesinde gene ustalığını gösteriyor.

Gürkal Aylan

TUTUNAMAYANLAR

Tutunamayanlar. Oğuz Atay. (Sinan). 2 cilt. 663 s, 30 lira.

Bir roman; gerekli gereksiz ayrıntılarıyla, kendi bütünlüğünü zedeleyen fazlalıklarla, yinelemelerle, filtreli sigaranın kanseri % 7 oranında azalttığını söylemeden geçemeyen bilgilerle dolu. Yazarının, ayıklama ve seçme gözetmeden, ne biliyorsa içine katmaktan zevk duyduğu sayfalar. Sağı solu eleştiren Turgut Özben gibi bir "aklı başında roman kahramanı"na genelev kapattırmalar, genelevde kumar oynattırmalar. Buna benzer, bunun gibi bir yığın tutarsızlıktan *Tutunamayanlar*'ın hikâyelerini çıkarma merakı.

Bir roman; çoğaltma makinasında mumlu kâğıtlara yazılmış, kopyaları çıkarılmış 484 sayfa. Bir emeğin ve bir tutkunun en açık belirtisi. TRT yarışmasına böyle katılmış. Bizim bu satırları yazdığımız günler (24-27/3/1972) birinci cildinden sonra ikinci cildi de yayımlanmak üzere.

Yazarı inşaat mühendisidir ve romancılığımızda yeni bir addır : Oğuz Atay.

Bir şairimiz bu konuda espri yapmıştır : "Mühendislerin çekmecelerinde yayımlanmayı bekleyen romanlar yatar."

Bir roman; herkesi, her şeyi iğnelediği ölçüde kendi yazılış biçimine de takılmış. Özeleştiriyi de seviyor. "Sen gene dikkat et; her şey'i ayrıntılı anlatma o kadar," diyor. Sonra ekliyor : "Bütün (şey) ayrıntılarda değil midir zaten? Ayrıntılarda ele vermez mi insan kendini?"

Bir roman; başından sonuna, alışılmamış bir mizah türü deniyor. Yer yer "ciddi bir mizah" uyguluyor. Bizim mizah yazarlarımızı belki de kızdıracak.

Bir roman; yazarının birkaç yerde belirttiği gibi, "sense of humour"a yönelmiş ve çoğunlukla başarmıştır, bunu.

Oğuz Atay, anlayabildiğimiz gibiyse, roman içinde kendini belli başlı üç "kahraman" aracılığı ile dile getirmektedir. Bunlar, mühendis Turgut Özben, kendini öldüren mühendis Selim Işık ve her ikisinin ortak dostu, tekniker Süleyman Kargı'dır. Bir onun, bir öbürünün "düşüncesine girer" Atay. Bu üç kişinin anlatışlarında, yazış biçimlerinde ayrılık gayrılık yoktur; şiirlerinde, konuşmalarında, mektuplarında hep aynı üslûbu kullanır-

lar. Her üçünün de mizahı sevişleri raslantı sayılamaz.

Yazar, Turgut Özben'in oturduğu apartmanın yerini şöyle anlatır : "Turgut'un oturduğu apartman, büyük şehrin kuzey doğusunda, enlemi kırk bir derece sıfır sıfır dakika bir saniye kuzey ile boylamı yirmi dokuz derece on iki dakika bir saniye doğu olan noktalar arasında sıkışan bir arsa üzerine kurulmuştu. Apartmanın dünya üzerindeki bu konumunu anlayabilmek için biraz astronomi bilmek gerekiyordu. Oysa, Turgut'un arkadaşlarının karıları bu bilgiden yoksun oldukları halde, apartmanı 'elleriyle koymuş' gibi buluyorlardı." (s. 31)

Gene Turgut Özben'in doğumu şöyle anlatılır : "Bundan yirmi beş yıl kadar evveldi. Aksaray'ın Horozuçmaz mahallesi Lâlegül sokağı Hane no. 54, Cilt no. 22, Sahife no. 669'da, iki katlı ahşap bir evde, medenî hali bekâr, cinsiyeti erkek, dini İslâm bir çocuk dünyaya geldi." (s. 41)

Hoştur, iyidir, esprisini yazar da beğenmiştir. Döner, 483. sayfada yinelemekten kendini alamaz : "ADI : İsa SOYADI : Mesih ANASININ ADI : Meryem BABASININ ADI : Tanrı DOĞUM YERİ Nezaret DOĞUM TARİHİ 1 Ocak 0000 MEDENİ HALİ Bekâr TÂBİYETİ R. İ. (Roma İmparatorluğu) DİNİ Hristiyan İŞBU NÜFUS CÜZDANININ KAYITLI OLDUĞU NÜFUS DAİRESİNİN İLİ : İsrail İLÇESİ Betlehem MAHALLE veya KÖYÜ Nezaret HANE No : 34 CİLT No : 2"

Romanın genel havası kişiyi dikkate çağırdığından, bunlar âdeta kendiliğinden göze çarpıyor. Üzerinde durulmasa da olurdu.

Öğrenim yıllarının anlatılışına bakalım "Ben okul hayatımda güzel bir sınıf, zevkli bir okul binası, iç açıcı bir bahçe görmedim. Kirden kararmış, dayanan dirseklerle cilâlanmış eski sıralar, sıraların üstüne, geçen yılların Süleymanları, Necdetleri, Aykutları, zaman geçtikçe öztürkçeleşen isimlerini, adlarını çakıyla kazımışlar." (s. 65)

Romanda birçok sorun sergilendiği gibi, "Ne Yapmalı?" sorunu da sergilenir ve Selim Işık ağzıyla okura sorulur : "Kendini yönetmeyi beceremeyen kişileri, toplumları yönetmek, onlara yeni yollar göstermek için hemen başa geçirelim mi?" (s. 78) Selim Işık'ı izliyoruz; der ki "Ben, sadece namuslu olmakla öğünen kişiyi adamdan saymıyorum; toplumu iyiye, güzele götürmek için kendi gibi namuslu insanlarla birlikte bir çaba harcamamışsa, çevresindeki gidişe başkaldırmamışsa, o kişi namussuzdur benim için." (s. 82)

Turgut Özben, intihar eden arkadaşı Selim'in arkadaşlarından Süleyman Kargı ile Ankara'da görüşür. Atay'ın yazış biçimine örnek olabilecek şu satırları alacağız bu görüşmeden : " 'Kadınlarla aranız nasıl, Turgut?'

Yolculukta tanışan erkekler de kısa bir süre sonra birbirlerine bunu sorarlar. Süleyman Kargı onu (Turgut'u) yanıltmak mı istiyordu? Konuşmadan önce denemek mi istiyordu? Selim sevmezdi böyle soruları. Nasıl bilmezdi bunu? 'Evliyim' dedi çekingenlikle ve gene omuz silkti farketmeden. Bir omzuma sahip olamıyorum." (s. 93) Görüldüğü gibi, yazar son iki tümcede, "O"nun bir tavrından, "BEN"in bir düşüncesine sıçramıştır. Bu anlatım tarzı, *Tutunamayanlar*'ın özelliklerinden biri olmaktadır.

Oğuz Atay'ın romanını kaldırıp bir kenara koyamıyorsanız, sonuna kadar okumadan edemiyorsanız, yukarıdan beri açıklamaya çalıştığımız özelliklerin yanısıra, arada bir şimşek gibi çakan, sizi silkeleyen şöyle tümcelere raslayıvermenizdendir "Büsbütün erimeye razı olmamıştır kimse." (s. 119)

Turgut Özben - Süleyman Kargı görüşmesinde bir üçleme gözümüze çarpar. Selim Işık şiir yazmıştır. Süleyman Kargı bunu açıklamakta, Turgut Özben ise okumakta ve espri gitgide incelerek sonuna kadar götürülmektedir. Romanın, bizce, bilecenliği sevimli kılan en başarılı bölümlerinden biri.

"Mısra 10 : Tutunamayanların...

"Garip Yaratıklar Ansiklopedisinden :

"Tutunamayan (disconnectus erectus) Beceriksiz ve korkak bir hayvandır. İnsan boyunda olanları bile vardır. İlk bakışta, dış görünüşü ile, insana benzer. Yalnız, pençeleri ve özellikle tırnakları çok zayıftır. Dik arazide, yokuş yukarı hiç tutunamaz. Yokuş aşağı, kayarak iner. (Bu arada sık sık düşer.) Tüyleri yok denecek kadar azdır. Gözleri çok büyük olmakla birlikte, görme duygusu zayıftır. Bu nedenle, tehlikeyi uzaktan göremez.

"Erkekleri, yalnız bırakıldıkları zaman acıklı sesler çıkarırlar. Dişilerini de aynı sesle çağırırlar. Genellikle başka hayvanların yuvalarında (onlar dayanabildikleri sürece) barınırlar. Ya da terkedilmiş yuvalarda yaşarlar. (...) Tutunamayanları avlamak çok kolaydır. Anlayışlı bakışlarla süzerseniz, hemen yaklaşırlar size." (s. 130-131)

"Savaşta Almanları tutan yazarlar, şimdi demokrasinin vazgeçilmezliğinden bahsediyorlar." (s. 201)

Ankara Gençlik Parkı'nı anlatan şu satırlar "Sağlık Müzesi'nin arkasını, kimse gelmiyor diye, açık hava helâsı yapmışlardı — oraya pek gitmezdi. (...) Bu vatandaşlar da 'Kayıkhane'den çıkarılan kotralarla deniz-havuzu dolaşıyorlardı. Burada ayrıca, birtakım âletlerle kürek çekiyormuş gibi yapan gençler vardı. Suyun renginin denizi hatırlattığı pek

söylenemezdi. Havuz boşaltıldığı zaman, Türk olmadıkları söylenen bazı erler, uzun paçalı donlarla, dibindeki çamuru boş yere temizlerdi. Su dolar dolmaz deniz-havuz gene eski rengini alırdı." (s. 203) "Altın dişli bazı taşra zenginleriyle sarhoş olunca çantayla garsonların kafasına vuran kadınlar görülüyordu buralarda." (s. 204) "Deniz-havuza tonlarca ilâç boşaltıldı. Havuzun rengi gene değişti ve yüzeyini yağlı bir parlaklık kapladı. Sandalların ve kotraların teknelerinde, suya değen kısımlarında yeşil çizgiler meydana geldi. Kurbağalar öldü. Bekçilere tabanca dağıtıldı. (Pinus Pinealis altında sevişen bir çifte ateş ettiler.) Bir banka, bankları yeniledi. Çamur... çamur öylece kaldı.

Mısra 509 Gene böyle yaldızlı ve..

"Tarih bir tahriften ibarettir. Tarih, geçmişten geleceğe uzanan ve bugün gördüğümüz bir rüyadır. Bütün rüyalar gibi tarih de yorumlanabilir; ama görülürken değil." (s. 205)

"Kaç yıl sonra başlayacağını henüz bilim adamlarımızın kesinlikle tespit edemediği Tunç devri, halkımız için bir altın devri olacaktır. Bir kısım ilâhiyatçılarımıza göre bu devir, İsa'nın İkinci Gelişi ile aynı zamana raslayacaktır. (Bu devirde) Para kazanamayanlara serseri denilmeyecektir. Babalar kızlarını her çeşit insana vereceklerdir. Sokak köpeklerinin durumu düzeltilecektir." (s. 213-14)

Turgut anlatır : "Süleyman Kargı'da kalmadığıma iyi ettim. Bir yerde söz biter : İki kişi karşılıklı kendini tekrarlamaya başlar. Yeni başlayan ilişkiler bile eskir böylece. Hemen kaçacaksın ki aklın orada kalsın." (s. 219)

"Bat Dünya bat!" ve "Talih! İki gözün kör olsun da piyango bileti sat!" sözleri romanda tekerleme yerine geçer, arada bir kullanılır.

Resmî dairelerin anlatımıdır : "... Önce beklenmeyen memurlar geliyordu, başlar hep birden ümitsizlikle sallanıyor, gözler hep birlikte karşısındakine hak veriyordu. Bütün gözlerde, peşinden hademeleri koşturan bir müdürü görmenin arzusu yanıyordu.

"Turgut, korunmasını bilen bir iş kovalayıcısıydı. Bilinmeyen kurallarla yönetilen bu ülkeye her girişinde, ürkütülmemesi gereken yaratıkların beklenmeyen davranışlarına saygı gösterirdi; yapmacık sabrını sonuna kadar sürdürürdü." (s. 262)

Oğuz Atay'ın, yer yer güzel anlatımının bir örneğini, bir genç kızı tanıtan şu satırlarda bulabiliriz : "Saydam bir ten. Kendine çeki düzen verse bu kadar güzel görünmez. Hareketleri o kadar ağır ki, insan sıcak bir yaz gününde güneşe bakarken duyduğu yorgunluğu yaşıyor onunla. Kısık

bir ses. Kesik bir konuşma. Kirpikleri havayı süpürüyor Uzun ve dağınık." (s. 325)

Sonra yineleme "Huzurdan iki gözleri de kör olsun inşallah. Piyango bayiliği de verilmesin." (s. 336)

"Hayatın devrelerle anlatılmasını isterdi Selim. Wilde devri, Gorki devri gibi." (s. 340)

Romanın üslûp özelliğinde, değişikliklerin, sıçramaların büyük payı olduğunu daha önce belirtmiştik. Nitekim, 351. sayfada, eylem birdenbire düşünceye yer vermekte, hemen biraz aşağıda ise "oyun" biçimine dönüşmektedir. Atay, *Tutunamayanlar* için herhangi bir kural koymamış, şiirden oyuna varıncaya kadar, her yazı türünü kullanmıştır. 424. sayfadan başlayan, intihar etmiş Selim Işık'ı Günseli'nin Turgut'a anlattığı bölüm 493. sayfaya kadar noktasız virgülsüz gider. Araya kimin girdiği, kimin anlattığı pek ayırdedilemez. İçinde, "bir kere çavuş olduktan sonra bir daha amelelik yapamayan zavallı köylüye dönerim" sözünün ortaya koyduğu gözlemler, "hoş geldiniz safalar getirdiniz içeriye girerken neden ayaklarınızı silmediniz hoş bulduk Selim hoş bulduk tiyatro sahnesini biraz boş bulduk" yollu tekerlemeler bulunur. Ama bölümün bitişinde, Selim Işık'ın Günseli'ye yazdığı mektup ne kadar güzel!

Bu bölümden sonra Turgut, "paranızı paranız kadar arttıran bir bankanın adını üzerine dağladığı bir bankın üzerine oturur", düşünür. (s. 494). Ve, yazarın da kabul ettiği yinelenmiş bir söz "İnsan bir günde aziz olmuyor.. (s. 495). *Tutunamayanlar* özeleştirisini ve reklâmını kendi içinde taşıyan bir romandır, işte : "... bu kitap ne ciddi kavgaların, ne büyük ve yaygın sıkıntıların, ne de ezilen insanların romanıdır; bu kitap, mustarip bir ruhun iç çekişlerinin romanıdır. Sizlere hizmetten şeref duyan yayınevimiz iftiharla sunar Tutunamayanlar." (s. 514)

Mizah sanatı, hiç kuşkusuz, yazarından büyük zekâ bekler. Oğuz Atay, bir taşla birkaç kuş birden vurur : Romanının neyi içerdiğini açıklar, kendini alaya alır, aynı zamanda — gelecek — eleştirileri göğüsler. Birkaç tümceyle yapar kotarır, kurtarır her şeyi. Kendini çok zeki kabul edenlerle (bunlar bizde genellikle "aydın" dediğimiz kişilerdir) çarçabuk bir bağlantı kurar, BİR NOKTA'da buluşur.

Derken, 579. sayfayla, Selim Işık, kendisini intihara sürükleyecek saplantısını açıklamaya girişmiştir "... adam tabancasını çıkarıp ateş etti." Nereye? Durun, bekleyin, herhalde apansız kendine değil. Bu onun şimdilik kısa günde yüz kere aklına gelen bir sözdür. Sonunda, sözün yüklendiği anlamı kendine mal edecektir.

Oğuz Atay, nasıl bir roman yazmış olduğunun, kimlerden tepki göreceğinin elbette bilincinde. *Tutunamayanlar,* her gönlü kendi "sense of humour"u çizgisinde hoş etmeyi amaçladığından, "Gençlik şimdi somut sorunlarla ilgili" (s. 615) deyince, başlar ardından Ahmet Aykal'ların, Ahmet Bahadır'ların — acıklı, kırgın — yaşam öykülerini anlatmaya. Öykülerini : "(Ahmet Aykal), bir gece sarhoşken denize girdiği için boğuldu. Savcılık cesedin defnine müsaade verdi"lerle; "(Ahmet Çekingen), sabaha karşı hastanede öldü"lerle bitirir; "Gerçek tutunamayanlara saygım büyüktür. Onları bir ansiklopedide toplamak isterdim. Türk Tutunamayanları Ansiklopedisi" der. "Bütün tutunamayanları birden görür gibiyim; aslında hiçbirini görmemiş olsam bile. Tereddütlerinin resimlerini çizerdim yüzlerine bakarak. Soluk ve düz çizgiler çizerdim." (s. 626)

Tutunamayanlar TRT roman ödülünü kazanmış romanlardan biridir. Gerçi bir değerlendirmeden geçmiştir, ama bir yazarın her ilk romanı gibi, tam yerine oturabilmesi için, biraz daha tartışılmayı, didiklenmeyi ister. Seçiciler Kurulu üyelerinin hepsi romanı baştan sona okudular mı, bilmiyoruz. Duyduğumuza göre, *Tutunamayanlar* anlayışları ikiye bölmüş, kimi çok sevmiş ve *tutmuş* onu, kimi de *tutmamış.*

Ortak yargıları gözetmeyen, alışılmışa karşı gelen, kendi "iç dünya"sını yansıtan bütün romanların, yazarların başına gelen şey onun da başına gelmiş demektir. Okunuşundan sonra, "İnsanın aklına her geleni yazmasından bir roman ortaya çıkabilir mi?" diye sorulabilir. Oğuz Atay ayıklama nedir tanımıyor, ya da bu, bize böyle geliyor. Düşünceler, hiçbir zaman, kişileri duygulandırmaya yetmemiştir. Bir romanda, sürekli olarak eleştirisel aklın kullanılışı ve "humour"un ağır basışı, somut "insan gerçeği"ni yok etmeye yeter. "Selim! Canım Selim!" ve başka adlar, konunun bir intihar olayını ele alışı. Gelgelelim, "insansız"dır *Tutunamayanlar.* Duygulanmamızı değil, irkilerek, gülümseyerek düşünmemizi istemiştir. Kendi içimizde bir yabancılaşmayı ve hesaplaşmayı, bir oyuntuyu kurgulamıştır.

Tıpkı *Aylâk Adam* gibi, tıpkı *Yanık Saraylar* gibi, tıpkı *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* gibi, görüşleri ve anlayışları çatıştıracağını, yazarının "tek ve özgün", gerisinin gelmesi pek beklenilmez bir eseri olabileceğini sanıyoruz. Ama belki de aldanıyoruz.

KONUŞMA

— Oğuz Atay, buraya kadar yazdıklarımızı okudunuz ve ulaştığımız kanıyı da öğrendiniz. Romanınızda anlattığınız gibiyse, kötü kiralık romanlar okumakla çıkmışsınız yola. (Pek çoğumuz gibi.) Pitigrilli ve Oscar Wilde geçmiş ilkin elinizden. Sıra Gorki'ye, Dostoyevski'ye gelmiş sonra. Dostoyevski'yi kızarak sevmişsiniz. Şimdi nerelerde, kimlerlesiniz acaba? Bu soruyu, Türk ve Dünya romanı, romancıları üzerindeki görüşlerinizi öğrenmek için sorduk.

— Dostoyevski'yi her zaman seviyoruz tabiî, büyük ustalarımızdan biri. Buna Stendhal'i, Kafka'yı, Joyce'u, Laclos'yu eklemem gerekir. Bunların dışında, Türkiye'de az okunan İngiliz yazarlarını katacağım. Romanın anavatanı, biliyorsunuz, İngiltere. Ama bizde en az bilinen romancılık da İngiliz romancılığı. Kadın romancı George Eliot, Henry James ve Joseph Conrad üç devi İngiliz romancılığının. Ve tek romanıyla Emily Bronte'nin ayrı bir önemi var, bence. Almanlardan Günther Grass ile biçim bakımından hayran olduğum "Lolita"nın yazarı Vladimir Nabokov'u listeme katmalıyım.

— Türk'lerden, bizlerden?

— Gençliğimde "İçimizdeki Şeytan"ı okumuştum Sabahattin Ali'nin. Doğrusu şimdi yeniden okumaya korkuyorum. Belki o zaman bulduklarımı şimdi bulamam. Yusuf Atılgan da "Aylâk Adam"ı ile ilgimi çekmişti. "Yanık Saraylar"la "Saatleri Ayarlama Enstitüsü", ilk okuyacağım eserler olacak.

— Peki, romanınız için ortaya attığımız değerlendirmeler konusunda bazı açıklamalar yapmak istemez misiniz?

— Romanda gerekli gereksiz ayrıntılara girmeme takılmışsınız. Oysa ben romanın özgünlüğünü ayrıntılarda görüyorum.

— Evet, birkaç yerde buna değinmiştiniz. Romanın içinde bu hususa dikkatler çekilmekteydi. Ancak ben, bir roman kurgusunda, yazarın her şey için ayrıntıya girmesi gerekip gerekmeyeceğini düşünüyorum. Bir konu birliğini dağıtmamak için...

— Ben, kendi payıma, romandaki bütün ayrıntıların daha önce kurulmuş temel plâna bağlandığını sanıyorum. Siz, romanda mizah öğesinin baştan sona ağır bastığını kabul etmişsiniz. Bence, buradaki mizah, alışılmış bilinmiş mizah değil, roman kahramanlarının taşıdıkları öfkenin mizaha dönüşmüş şeklidir. Genelev kapatma ve içerde kumar oynatma bölümünü yadırgadığınızı anladım.

— Evet, her şeyi usa vuran, her şeyi ayrıntılarıyla gören ve eleştiren bir Turgut Özben'den böyle bir Don Kişot'luğun çıkamayacağı sanısındayım. İnsan içer, siz içiyor musunuz?

— *İçiyorum.*

— Ben de içiyorum, ama sarhoşluk sırasında, edinilen deneylere güvenerek söyleyeceğim, sonuna kadar bulanmaz ve çarpılmaz bilinç. (Komaya girdiysek başka.) Yaptığı şeylerin iyi kötü bilincinde kaldıkça, insan kendi varlığını bütün bütün harcayamaz.

— *Turgut'un özel dünyası, bu anılan bölümde, tam gerçekçilik açısından değil, bir soyutlama ile verilmek istenildi. Bir şeye daha değineceğim : Turgut'un dara düştüğü zaman kendi kendisiyle konuştuğu "olric" de bu bölümde görünmeye başlar.*

— Elleri terli, ateşi yüksek Selim Işık kimdir aslında?

— *Bütün özellikleri kitapta anlatıldığı gibi olmasa da, gerçekten intihar eden bir kişi olarak, Selim Işık yakın arkadaşlarımdandı. Ölümü beni çok etkiledi.*

— Ben, özür dilerim, romanınızı biraz "insansız" buldum. Bu konuda ne dersiniz?

— *Romanda bütünüyle insana yönelmek istemiştim. Onu sizin belirttiğiniz gibi sadece akıl bakımından değil, duygularıyla ve bütün aldığı etkilerle vermek istemiştim.*

— Sanıyorum, bende "insansız" bir izlenim uyandırışının nedeni, romanın hızlı, akıcı bir biçimle, durmadan değişen plânlarla yazılmış olmasıdır.

— *Duygulara bir saldırı yok değildir romanda, ama bu gerçek, insanca duygulara saldırıdan çok, küçük burjuva duygulanımlarına saldırıdır. Acaba bu mu romanı size "insansız" gibi gösteren?*

— Hayır, dediğim gibi, plânların hızla arka arkaya gelişi, bir duygunun hemen arkasından iğneleyici bir sözün gelişi... Onu soracağım ya, nasın yazarsınız yazıyı?

— *Çok kısa ve genel bir plân yaptıktan sonra daktilonun başına otururum ve konuyu, bir kere, hiç düzeltmeden, baştan sona yazarım. Sonra, ortaya çıkan metne göre plânda da değişiklik yaparım ve hepsini bu sefer yeniden yazarım.*

— Ben, kendini bunca ortaya koymuş bir romandan sonra başka bir eser verip vermeyeceğinizi düşündüm, ama belki de yanıldım. Hızlı, verimli çalışmalar kişiyi bir, ya da birkaç eserde tüketemez. Yeni çalışmalarınız var mı, olacak mı?

— *"Tehlikeli Oyunlar" adlı bitmiş bir romanım var. 450 kitap sayfası olur. Ayrıca bitmiş bir uzun hikâye ve bir kısa hikâye var. Ayrıca birkaç hikâye de plânladım. "Tutunamayanlar"ı alıntılarla anlatmışsınız — ama genel olarak olumlu ya da olumsuz kanılarınızı belirtmemişsiniz gibi geldi bana. Düşünceniz nedir, anlamak yararlı olacaktı.*

— Romanı genellikle sevdim ve beğendim. Değişik bir biçim ve değişik bir öz. Bununla birlikte, yukardaki konuşmalarımızda da belirtmeye çalıştığım gibi, takıldığım yerleri de oldu. Selim Işık'ın "oyun"u çok sevmesi kadar, sizin de sevdiğiniz sonucuna vardım.

Mehmet Seyda

YENİ DERGİ KİTAP KULÜBÜ

Bu sayfalarda, Yeni Dergi'ye gönderilen kitaplar kısa bilgiler verilerek tanıtılıyor. Ayrıca, kitaplar bölümümüzde yazan eleştirmenlere de kitap gönderilmesini yayınevi yönetmenlerinden özellikle rica ederiz.

SANAT :

BÜYÜK GÖZALTI. Çetin Altan. (Bilgi). 323 s, 15 L. Yazarın ilk romanı. Kitabı Fransa'nın haftalık dergisi L'Express bütün dünya okurlarına salık vermiş. Romanda insanların birbirini gözaltında tutma yarışı, insanoğlunun kendini gözaltında tutuşu "büyük gözaltı" diye adlandırılarak işleniyor.

TUTUNAMAYANLAR. Oğuz Atay. (Sinan). 350 s, 15 L. Birinci cildi daha önce yayımlanmış olan kitabın ikinci cildi.

EGE'DEN. Halikarnas Balıkçısı. (Milliyet). 255 s, 20 L. Kitapta Halikarnas Balıkçısı'nın daha önce yayımlanmış beş hikâye kitabından yapılmış seçmelerle yeni hikâyeleri yer alıyor.

OSMAN. Ayhan Bozfırat. (Milliyet). 320 s, 10 L. Son yıllarda hikâye alanında adını duyuran Ayhan Bozfırat'ın bir çocuk romanı.

ANJELİK DÖNÜYOR. Sergeanne Golon. Çeviren : Meral Gaspıralı. (Milliyet). 636 s, 25 L. Ünlü Anjelik romanlarını Milliyet "Evin Romanları" dizisinde yayımlamaya başladı.

BÜYÜK KAHKAHA. John O'hara. Çeviren : Azlz Üstel. (Bilgi). 257 s, 20 L. Bilgi Yayınevi "Saat 01 Kitapları" adıyla başladığı bu yeni diziyi şöyle tanıtıyor : "Erotizm, heyecan, tutku ve dinlendiricilik bir arada. Sizi mutlu kılacak, günlük yaşantınızın yorgunluğundan ve yıkıcı bunalımlarından çekip kurtaracak bir anlatım."

DÖNEMEÇ. Ümit Kaftancıoğlu. (Remzi). 176 s, 10 L. TRT Ödülü kazanan Ümit Kaftancıoğlu'nun (asıl adı Garip Tatar) hikâyeleri.

GİDE GİDE 1/2/3. Fikret Otyam. (Ok). 280 s, 15 L. Fikret Otyam'ın fotoğraflarla ayrıca değerlenen ünlü kitaplarının birlikte yapılmış ikinci baskısı.

KOCA TANRININ YUMRUĞU. Jim Thompson. Çeviren : Attilâ Tokatlı. (Bilgi). 245 s, 20 L. "Saat 01 Kitapları" dizisinden Amerika'da satış rekorları kırmış bir roman.

DÜŞÜNCE :

BATI, BATI DEDİKLERİ. Dostoyevski. Çeviren : Ergin Altay. (Bilgi). 154 s, 10 L. Yazarın Batı ülkelerine yaptığı bir yolculuğun izlenimleri.

TOPLUMSAL DEĞİŞME. Emre Kongar. (Bilgi). 264 s, 25 L. "Toplumsal bilimlerin genel niteliklerini belirleyip ana kavramlarını açıkladığı bu kitabın-

---

AYIN SEÇMELERİ :

BÜYÜK GÖZALTI. Çetin Altan. (Bilgi). 15 L.
EGE'DEN. Halikarnas Balıkçısı. (Milliyet). 20 L.
BATI, BATI DEDİKLERİ. Dostoyevski. (Bilgi). 10 L.
TOPLUMSAL DEĞİŞME. Emre Kongar. (Bilgi). 25 L.
BİR BUNALIM ÇAĞINDA TOPLUM FELSEFELERİ. Pitirim A. Sorokin. (Bilgi). 25 L.

da" yazar Türkiye'de toplumsal bilimlerde görülen kavram ve terim kargaşasına açıklık getirmeye çalışıyor, "toplumsal değişme" konusunu hem sistematik bir şekilde ele alıyor, hem de Türkiye'de şimdiye kadar pek üzerinde durulmamış bazı yabancı toplumbilimcileri "değişmeye" ilişkin görüşleriyle tanıtmaya çalışıyor.

ÇANAKKALE GEÇİLMEZ. Alan Moorehead. Çeviren : Günay Salman. (Milliyet). 480 s, 25 L. Çanakkale Savaşları üzerine yazılmış önemli bir belge kitabı.

BİR BUNALIM ÇAĞINDA TOPLUM FELSEFELERİ. Pitirim A. Sorokin. Çeviren : Mete Tuncay. (Bilgi). 294 s, 25 L. "Bu kitap, toplumsal ilerleme ve tarih üstüne en canlı modern felsefelerden birçoğunu, okuyucudan uzmanlık bilgisi istemeksizin, tam bir bütünlük içinde sunmaktadır."

ESTETİK DOKTRİNLER. Suut Kemal Yetkin. (Bilgi). 288 s, 15 L. Sanat ve güzellik sorunları üzerinde kafa yormuş düşünürlerin estetik doktrinleri.

DİVAN ŞİİRİ ANTOLOJİSİ. Halil Erdoğan Cengiz. (Milliyet). 687 s, 30 L. Milliyet Yayınlarının 4 ayrı cilt olarak düzenlettiği "100 Şair, 1000 Şiir" antolojisinin ikinci cildi.

Yeni a dergisi

1956'da a dergisi

1959'da a dergisi

VE

1972'de a dergisi

ÇIKTI

Yeni a dergisi

P.K. 1392 / Sirkeci / İstanbul

DE YAYINLARI

Kısa Oyunlar

Federico Garcia Lorca
DON CRİSTOBİTA
DON PERLİMPLİN İLE BELİSA

Eugene Ionesco
KEL ŞARKICI
GELİNLİK KIZ - ÖNDER

Lady Augusta Gregory
KULAKTAN KULAĞA

Thornton Wilder
MUTLU YOLCULUK

William Saroyan
İSTİRİDYE İLE TİNCİ

Georg Büchner
LEONCE ILE LENA

Arthur Schnitzler
YEŞİL PAPAĞAN

George Kelly
ZAVALLI AUBREY

Tankred Dorst
DÖNEMEÇ

Max Frisch
PHILIPP HOTZ

Sartre
GİZLİ OTURUM

Samuel Beckett
MUTLU GÜNLER

Behçet Necatigil
YILDIZLARA BAKMAK

Bilgi Dizisi :

SARTRE
Edebiyat Üzerine (20.00)
Baudelaire (7.50)
Yabancının Açıklaması (4.00)
Edebiyat Nedir (6.00)

BERTRAND RUSSELL
Sosyalizm (4.00)

JOHN CRUCKSHANK
Albert Camus ve Başkaldırma Edebiyatı (10.00)

ANDRE GIDE
Dostoyevski (7.50)

BRECHT
Epik Tiyatro Üzerine (5.00)

ADAM SCHAFF - P. GAIDENKO
Marxism, Varoluşçuluk ve Birey (3.00)

WALTER KAUFMANN
Dostoyevski'den Sartre'a Varoluşçuluk (3.00)

ERNST FISCHER
Sanatın Gerekliliği (10.00)

MARX - ENGELS
Sanat ve Edebiyat (7.50)

Eleştiri, Deneme, İnceleme :

SEZER TANSUĞ
Şenlikname Düzeni (3.00)

HÜSEYİN CÖNTÜRK - ASIM BEZİRCİ
Turgut Uyar - Edip Cansever (3.00)

T. S. ELIOT
Denemeler (3.00)

IONESCO
Tiyatro Deneyi (2.00)

SIMONE DE BEAUVOIR
Pyrrhus ile Cineas (4.00)

Anlatı Dizisi :

WILLIAM FAULKNER
Döşeğimde Ölürken - Ayı (15.00)

SARTRE
Sözcükler (8.00)

JOHN HERSEY
Hiroşima (4.00)

BORCHERT
Bu Salı (5.00)

JACK LONDON
Ateş Yakmak (3.00)
Hawai Hikâyeleri (5.00)

JAMES JOYCE
Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi (10.00)

RILKE
Malte Laurids Brigge'nin Notları (7.50)

HENRY MILLER
Merdivenin Dibindeki Gülümseyiş (2.00)

CARSON MC CULLERS
Küskün Kahvenin Türküsü (4.00)

ALBERT CAMUS
Büyüyen Taş (4.00)

MAKSİM GORKİY
Varenka Olesova (6.00)
Düşkünler (4.00)

CENGİZ AYTMATOV
Öğretmen Duyşen (3.00)

EDITA MORRIS
Vietnam'a Sevgiler (5.00)

JUAN RULFO
Pedro Paramo (6.00)

VLADİMİR MAYAKOVSKİ
Lili Brik'e Mektuplar (10.00)

NÂZIM HİKMET
Oğlum, Canım Evlâdım, Memedim (7.50)

DEMİR ÖZLÜ
Boğuntulu Sokaklar (3.00)

Türk Şiiri :

NÂZIM HİKMET
Memleketimden İnsan Manzaraları (25.00)
Dört Hapisaneden (6.00)
Saat 21-22 Şiirleri (2.00)
Rubailer (2.00)

OKTAY RİFAT
Elleri Var Özgürlüğün (3.00)

ŞEHÇET NECATİGİL
Divançe (3.00)
Eski Toprak (3.00)
İki Başına Yürümek (3.00)
Evler (3.00)
Yaz Dönemi (3.00)
En/Cam (3.00)

EDİP CANSEVER
Tragedyalar (3.00)
Çağrılmayan Yakup (3.00)
Kirli Ağustos (7.50)

İLHAN BERK
Âşıkane (3.00)

CEMAL SÜREYA
Göçebe (3.00)
Üvercinka (3.00)

ECE AYHAN
Bakışsız Bir Kedi Kara (2.00)
Ortodoksluklar (3.00)

ÜLKÜ TAMER
Virgülün Başından Geçenler (3.00)
İçime Çektiğim Hava Değil Gökyüzüdür (2.00)

İSMET ÖZEL
Evet İsyan (3.00)

ATAOL BEHRAMOĞLU
Bir Gün Mutlaka (3.00)